Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, ...АЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

№ 174 (16397) | 1983 оной июлиин 30, суббото | Сэн 3 мүнгэн

...ЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЭ—БУЛТАНАЙ ХЭРЭГ

...ЕНАЖ, СИЛОС ДАРАЖА, НОГООНОЙ ГУРИЛ ГАРГАХАДАА, ЭРДЭМ НАУКЫН ШЭНЭ ТУЙЛАЛТАНУУДЫЕ ҮРГЭНӨӨР ХЭРЭГЛЭЭ!

...Э ОНОЛ ...ГААР...

ХАТААНГҮЙ ҺҮРИЛНЭ

үбһэ хуряалгын түрүүшын үдэрһөө бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана. Механизатор Галсан Данжаев Т-40 түхэлэй тракторта һуулгагдаһан косилкаараа ногоо сабшахадаа, даабаряа 120 процент бэелүүлжэ шадана. Тэрэнэй хүбүүн Баяр мүн трактор жолоодон, үбһэ тармажа суглуулаад, сомоо һүрилэгшэдтэ бухалнуудые абаашана.

Эгээл эндэһээ шэнэ технологиин шэнжэ удхые тайлбарилхада болоно. Сабшагдаһан ногоогоо үни удаан хэбтүүлэнгүй тармажа абахын тула эндэхид сомоогоо ондоохоноор һүрилдэг байха юм. Һүри табиха һуури дээрэнь бүдүүн модо, һургаагуудаар тусхай аранга дархалан түхеэрнэ. Метр хахад утатай бахануудаар гурбалжан тулгуури—хүлнүүдые тогтоогоод, гурбан тиимэ тулгуурияа ута һургаагуудаар (һүриин утын хэмжээгээр) холбоод, тогтууритай аранга—һуури бэлдэнэ. Түхэлөөрөө үбһөөр хушагдаһан томо гэгшын балгаан мэтэ түхеэрэлгэ болохо юм. Энэ түхеэрэлгэ дээрээ үбһөө сомоһоор байтарнь, мантан томо балгаан-һүри бодохо юм. Юрын аргаар тэрэнээ нюруулаад, шабын түмэрөөр холбогдоһон һургаагуудаар һүриеэ дээгүүрнь бүгтэрүүлэн дарана. Иимэ аргаар сомогдоһон һүринүүд гол дундуураа утаашаа хүнды байдаг. Аэродинамическа иимэ шэнжые гүйсэд хэрэглэжэ, үбһэ хатаахын тула сомоо бухэнэй хүнды гол дундуур тодхогдоһон тусхай бентиляторaap һүриеэ һалхитуулан хатаанаха юм.

Иимэ вентиляторнууд звено бүхэндэ шахуу олон тракторнуудта тодхогдонхой юм. Һуниндөө гү, али амарха, эдеэлхэ үедөө механизатор бүхэн вентилятор тодхоһон трактораа һүриин хажууда байлгаад хүнды уруунь һалхи үлеэлгэнэ. Иитэжэ һүрилэгдэһэн сомоонууд юрын аргаар һалхитуулагдан хатаагдажа байна.

Һүүлэй үедэ эндэхид сабшагдаһан ногоогоо тэрэ дороо тармаад, иимэ аранга дээрэ һүрилэн сомоно. Энээнһээ уламжалан үбһэ хуряалгын хүдэлмэри эндэ угаа хурданаар ябажа эхилээ. Тусхайлбал, Е. Балданмаксаровай, Б. Доржиевай, Д. Цырендоржиевай звенонууд тус тустаа 500-гаад центнер үбһэ һүрилөөд байна. Хура бороогой удаа иимэ аргаар үбһэ хатаажа абахада тон таарамжатай гэжэ үбһэшэн бүхэн урма зоригтойгоор хэлэнэ.

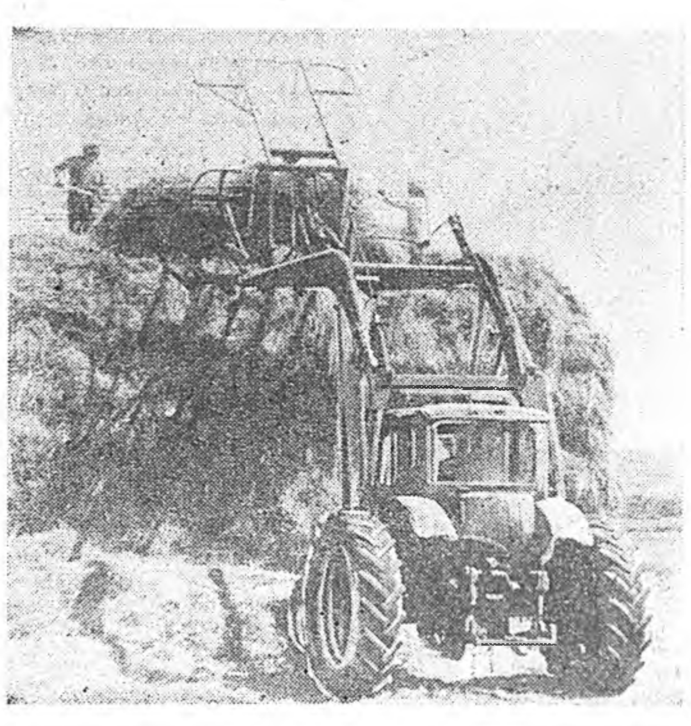
Имагтал эрхим шанартай үбһэ бэлэдхэхэ зорилготойгоор Тельманэй нэрэмжэтэ совхоздо түрүүшын экспресс-лаборатори эмхидхэгдэһэн байха юм. Лаборант Д. Цырендоржиев үдэр бүри звено бүхэнэй һүрилжэ эхилһэн сомоогой үбһэнэй шанарые тодорхойлно.

— Мүнөө жэл 35 мянган центнерһээ бага бэшэ үбһэ һайн шанартайгаар хуряаха зорилготойбди. Малай условно толгой бүхэндэ тэжээлэй 21.6 единицын хэмжээнэй тэжээл бэлэдхэгдэхэ зэргэтэй, — гэжэ совхозой директор В. Г. Жалсанов хэлэнэ.

Ажалдаа эрхимлэжэ ябаһан үбһэшэд Владимир Воронин, Чимит Банзаракцаев, Мүнхэ Раднаев, Леонид Галсанов, Борис Балданов, Аюр Очиров гэгшэд удаадахи арбан хоногто дахяад мурысөөндэ шалгарба.

Үбһэшэдэй хэрэглэмжые хангаха эрхэ байдал эндэ һайнаар түхеэрэгдэнхэй. Техническэ туһаламжа үзүүлхэ, эдеэ хоолоор хангаха, худалдаа наймаанай, медицинын хүдэлмэрилэгшэд эдэбхитэйгээр хүдэлжэ байна. Совхозой парткомой гэшүүн бүхэн звенонуудые харюусалгадаа даажа абаад, ниитэ-политическэ хүдэлмэри саг үргэлжэ ябуулна. Социалис мурысөөнэй дүнгүүд согсологдожо, олондо соносхогдоно.

Н. НАМСАРАЕВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Е. Б. Балданмаксаровай звено үбһэ һүрилжэ байна.

Ц. БАЛДАНОВАЙ фото.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

РЕПОРТАЖ

ҮДХЭН НОГООН ХАЛЮУРНА

Аяар холо, нюдэнэй узүүртэ гэхээр, тэнгэри газар хоёрые ниилүүлһэн, хабтагай үргэн тала нэмжын, сэсэг ногоогоороо надхан байхадаа ямар гоё гээшэб? Автомашинын түргэн гүйдэл соо алишье зүг руу хара —үдхэн ногоон халюуран, сэдьхэл зүрхэ баясуулмаар долгилон байна.

— Хабарһаа нааша хура бороотой байжа ногооной ургаса яһала һайнаар гараа гээшэ. Урда жэлнүүдтэ эдэ доболиг таланууднай гандашоод сайран харагдадаг бэлэй. Мүнөө жэлдэ хэзээ хэзээнэйхиһээ һайн ногоон ургаа, — гэжэ жолоошонoймнай хөөрэһөөр ябатар, таряалангай заха харагдажа, тэрээн соогуур КУФ-8 түхэлэй агрегатай «тамаран» ябахань үзэгдэбэ.

Тиигээршье биднэр Нарһатын совхозой ногооной витаминтай гурил бэлэдхэлгын пункт хүрэжэ ерэбэбди. Холоһоо харан сасуу эндэ ажал хүдэлмэриин «бусалан» байһые гансата тухайлхаар: мотоциклнуудай таршаганаха абяан АВМ-1,5 гэһэн агрегадай хүнхинөөнтэй ниилэн, ажал хэрэгэй урагшатай ябаһан тухайда гэршэлнэ. Хүнүүдэй иишэ тиишээ сүлөөгүйгөөр ябалдан, энэ тэрэ шүрэбүүдые һуладхан, шангадхан, бэлэдхэгдэжэ байһан тэжээлэйнгээ шанарые шалган байхань харагдана.

— Механизаторнууднай хоёр халаан боложо хүдэлдэг юм. Хоёрдохи бригадые хүтэлбэрилэгшэ, оператор Ринчин-Нима Залхаевич Цыдыповтэй уулзагты, — гэжэ совхозой парткомой секретарь Григорий Дондокович Цыдыпов дурадхаба.

Агрегадай нэгэ жэгдэ хүнхинөөн соогуур Ринчин-Нима Залхаевичта дүтэлбэбди. Мэшээгүүд соо хэглээд, складта абаашагдахаяа байһан ногооной гурилһаа гараараа адхан абажа, альган дээрээ эмирэн:

— Һаял хоёрдохи үдэрөө ажаллажа байнабди. Гэбэшье үсэгэлдэр хоёр тонно гурил бэлэдхээбди. Хоёр халаан боложо ажалланабди. Халаан бүхэндэмнай 7—8 хүн хүдэлнэ. Хүбүүднай залуу, шударгы бэрхэнүүд юм даа. Энэ жэлдэ 500 тонно витаминтай ногооной гурил бэлэдхэхэ түсэбтэйбди. Зүгөөр түсэбөө үлүүлэн дүүргэхэбди гэжэ найдуулнаб. Ургасашье урда жэлнүүдэйхиһээ һайн гараа,—гэжэ тэрэ хөөрэнэ.

Нарһатын совхоздо АВМ-1,5 түхэлэй агрегат гурбадахи жэлээ хүдэлгэгдэнэ. Нёдондо жэл энэ ажахынхид 300 тонно ногооной гурил бэлэдхэхэ түсэбөө 500 тоннодо хүргөө. Харин энэ жэлдэ тэдэнэр 700 тонно витаминтай ногооной гурил бэлэдхэхэ зорилготой. Эдэнэрэй абаһан уялгаяа үлүүлэн дүүргэхэнь лабтай, гэжэ тэдэнэй ажал хэрэгтэй танилсан ябаха үедөө һанаа һэм. Тракторист Содном Гунгаров, залуушуул Санжи Доржиев, Мунко Аюржанаев, Николай Николаев, Арсалан Дашеев, Булад Цыдыпов, Сергей Цыренжапов гэгшэдэй оролдосотой бэрхээр ажаллан ябахыень хаража урмашахаар һэн.

Совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй, механизаторнуудай тэжээл бэлэдхэлгэдээ үнинэй түхеэржэ эхилһэниинь элеэр харагдана. Юуб гэхэдэ, витаминтай ногооной гурил хадагалха шэнэ складуудые баринхай, механизаторнуудай амарха байра, баани түхеэрэгдэнхэй. Хура бороогой ехээр орохоодо пунктын газаа шабар, уһан тогтожо, тракторнуудай ябахадань ехэ һаад болодог байгаа. Энээниие харгалзаа абан, пунктые тойруулан хайр шулуу адхажа, шабаргүй болгоо.

— Мүнөө жэлдэ хара таряагаа эртүүр, майн арбаадаар таряа һэмди. Эгээл хаһа соонь, шэмээ алдаагүй үедэнь тэрэнээ хуряажа байнабди. Эндэмнай 40—50 гектар газар. Эндэхи таряагаа хуряаһаар байтарнай, бэшэ таряаламнай хуряагдахаар болохо, — гэжэ Георгий Дондокович харгын хоёр талаар долгилон байһан таряалангаа харан, сэдьхэлээ ханангяар хэлээ һэн.

Х. ДОРЖИЕВА,
манай корр.

...ӨӨ АЖАХЫН ...НЖЭЛЭЛ

...ДАХАЛ ХЭРЭГТЭЙ

...республи- ...совхозуудай ...хүдөөгэй ...а ажаһуудаг ...н үедэ адуу- ...хүрэхэ үбһэ ...абахын түлөө ...гээр ажалла-

...табан жэлэй ...республикым- ...жахынууд 500 ...но үбһэ һү- ...шахуу тон- ...янга шахуу ...витаминтай ...набшаһа- ...ритойхоноор ...үсэбтэй юм. ...а сүм бэе- ...тэжээл бэ- ...үүлэн бүтээсэ ...аргануудые, ...даа үргэнөөр ...адна даалгаг- ...һон техникэ, ...рсолтогүйгөөр

...-эй Статисти- ...н тоо, мэдээ- ...лэн харахада, ...олиин 25-най ...спубликымнай ...дта, хүдөө ...ияти болон ...дөө 46360 ...сабшагдажа, ...һэн һүрилэгдөөд байнхай. Тиихэдэ 30134 тонно сенаж, 10066 тонно силос дарагдажа, 5128 тонно ногооной витаминтай гурил гаргагдаа. Мүн 2274 тонно набша намаа бэлэдхэгдэбэ.

Үнгэрһэн долоон хоногой туршада республикымнай ажахынууд 27225 гектарай ногоо сабшажа, 9586 тонно үбһэ бэлэдхэжэ абаһан, 22432 тонно сенаж, 6295 тонно силос даража, 1669 тонно ногооной витаминтай гурил гаргагдаһан, мүн 1028 тонно набша намаа суглуулагдаһан байна.

Тэжээл бэлэдхэхэ хаһаяа эртүүр эмхитэйгээр эхилһэн Загарайн, Улаан-Үдын, Хэжэнгын, Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй районуудта малай условно толгой бүхэндэ 0,7-һоо 1,5 центнер хүрэтэр тэжээлэй единицын хэмжээнэй шэмэтэ тэжээл бэлэдхэгдээ. Тусхайлбал, үбһэ хуряалгын эхинһээ хойшо Загарайн районой ажахынууд 2868 тэжээлэй единицын хэмжээнэй тэжээл нөөсэлөөд байнхай. Тиихэдэ Улаан-Үдын райондо 4672, Хэжэнгын райондо 2943, Бэшүүрэй райондо 2457 тэжээлэй единицын хэмжээнэй үбһэн сенаж, ногооной гурил, набша намаа, силос бэлэдхэгдээ.

Һүүлэй дүнгөөр Хяагтын, Бэшүүрэй, Хэжэнгын, Улаан-Үдын районуудта сабшалангай ногоон ехээр сабшагдаа. Тиин гэһээ Зэдын, Яруунын, Сэлэнгын, Түнхэнэй, Хурамхаанай районуудта хуряагдаха сабшалангай ногоо унагааха хүдэлмэри хангалтагүй ябуулагдана гэхэ гү, али мүнөө хүрэтэрөө унжагайржа байна.

Сабшагдаһан ногоогоо түргэн хатаагаад һурилхэ эрилтэ үбһэшэдэй звено бүхэндэ табигданхай. Илангаяа хура бороогой ехээр орохоор забдаһан мүнөө үедэ һайн шанартай тэжээл ехээр бэлэдхэжэ абаха гээшэ зайлуулшагүй хэрэг мүн. Тиин үнгэрһэн энэ хугасаа соо Мухар-Шэбэрэй районой ажахынууд үбһэ ехээр һүрилөө гэхэ гү, 2991 тонно үбһэ бэлэдхэбэ. Тэрэшэлэн Улаан-Үдын райондо 2386, Хяагтын райондо 2303, Бэшүүрэй райондо 2676 тонно үбһэн һүрилэгдөө.

Сабшагдаһан ногоогоо тармажа суглуулха талаар Захааминай, Зэдын, Яруунын, Прибайкалиин, Түнхэнэй районууд гээгдэлдэ оронхой. Саашадаа хатаһан үбһэ һүрилхэ хүдэлмэреэ унжагайруулхагүй эрилтэ табигдана. Мүн эндэ түрүү онол аргануудые хэрэглэхэдэ, ажал бүтэсэтэй. Жэшээлбэл, Загарайн, Мухар-Шэбэрэй, Хориин районуудай ажахынууд шиигтэйшэг үбһые тюк болгон нягтаруулжа уяад суглуулхадаа, тусхай вентилятораар халуун агаар үлеэлгэжэ, һалхитуулан хатаадаг гуримтай юм. Энээниие хаа хаанагүй хэрэглэхэдэ туһатай.

Тэжээл бэлэдхэлгын эхинһээ хойшо Загарайн, Хэжэнгын, Улаан-Үдын, Хяагтын, Хурамхаанай районуудта сенаж дараха хүдэлмэри урагшатайгаар ябуулагдана. Үнгэрһэн долоон хоногой туршада иимэ тэжээл бэлэдхэжэ эхилһэн Хурамхаанай районой колхоз, совхозууд бүхыдөө 1730 тонно сенаж дараад байнхай. Тиин гэһээ Кабанскын, Захааминай, Прибайкалиин, Баргажанай районуудта энэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаагүй байһаар. Байгша ондо сабшалангай ногооной һайнаар ургаашье һаань Зэдын, Яруунын, Түнхэнэй районуудай ажахынууд адууһа малдаа шэмэ шанартай сенаж ехээр даража абахые яаранагүй. Эгээл мүнөө үедэ иимэ тэжээл бэлэдхэжэ абаагүй байхадань хожомоо сабшалангай ногооной шэмэтэ бодосууд доошолжо захалхань ха юм. Тиимэһээ эдэ районуудай колхоз, совхозууд ногооной үшөө һайнаар ургахые хүлеэжэ үнэтэ сагаа хосороонгүйгөөр сенаж дараха хүдэлмэреэ үргэнөөр ябуулжа захалха зэргэтэй.

Эдэ үдэрнүүдтэ олонхи районуудта силос дараха хаһа түлэг эхилжэ байна. Һүүлэй мэдээгээр Улаан-Үдын, Загарайн Бэшүүрэй районуудта силос ехээр дарагдана. Мүн Мухар-Шэбэрэй, Хяагтын районуудта силосэй ургамалнуудые хуряаха ажал түлэг эхилэнхэй. Һаалиин малда эдюулхэдэ шэмэтэй силос даража абаха хүдэлмэри унжагайруулжа яашье болохогүй. Энээндэ хэрэглэгдэхэ ургамалнуудай ургахыень хүлеэжэ байбалнай август һараһаа гэнтэ хюруу унажа, бүри ехэ хохидол ушаруулжа магадгүй ха юм. Иимэ ушар урда жэлнүүдтэ яһала үзэгдэһэншье байха. Тиимэһээ ажахы бүхэн силос даража абаха хүдэлмэреэ шадаал һаа яаруулхал зэргэтэй.

Ногооной витаминтай гурил гаргаха талаар Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, Загарайн, Кабанскын, Хэжэнгын, Хориин, Сэлэнгын районуудай ажахынууд урагшатай. Тиихэдэ Хяагтын, Улаан-Үдын, Яруунын, Зэдын, Баргажанай районуудта витаминтай гурил гаргаха агрегадуудынь бүтээсэ багатайгаар хүдэлгэгдэнэ. Саашадаа энэ хүдэлмэреэ түргэдхэжэ, ногооной гурилда олон жэлэй ногоо таряанай холисо сабшажа үргэнөөр хэрэглэхэ хэрэгтэй. Мүн иимэ тэжээл гаргадаг агрегадуудаа хоер халаанда һаадгүй хүдэлгэхэ эрилтэ табигдана.

Энэ жэлдэ Хэжэнгын, Баргажанай, Хориин районуудта набша намаа бэлэдхэхэ хүдэлмэри муу бэшээр ябуулагдана.

Тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэри мүнөө хаа хаанагүй улам эршэмтэйгээр үргэлжэлнэ. Хоёр хоногһоо июль һара түгэсэжэ август гарахань. Хура бороогоор таһалдахагүй энэ һарада һайн шанартай үбһэ, сенаж, силос, ногооной гурил, набша намаа ехээр нөөсэлжэ абахын тула бухы арга боломжоёо дүүрэнээр хэрэглэхэ, түрүү онол арга, дүй дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлхэ шухала.

СЭРЭГЭЙ МОРЯГУУДАЙ ҺАЙНДЭР

СССР-эй Далайн-Сэрэгэй Флодой үдэртэ зорюулагдаһан Москвагай ажалшадай түлөөлэгшэдэй ба ниислэлэй гарнизоной сэрэгшэдэй баярай суглаан июлиин 28-да М. В. Фрунзиин нэрэмжэтэ Совет Армиин түбэй байшанда болоо.

КПСС-эй ЦК-гай таһагые даагша Н. И. Савинкин, хэдэ хэдэн министерствэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, сэрэгэй элитэ ехэ начальнигууд, Далайн-Сэрэгэй Флодой ветеранууд, партийна, совет ба ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд президиумдэ һуугаа.

Далайн-Сэрэгэй Флодой Главнокомандалагша — СССР-эй оборонын министрэй орлогшо Советскэ Союзай Флодой адмирал С. Г. Горшков суглаан дээрэ үгэ хэлээ.

КПСС-эй Центральна Комитедтэ, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Ю. В. Андроповто эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэгые суглаанда хабаадагшад ехэ зоригжолтойгоор баталан абаа.

(ТАСС).

РЕСПУБЛИКЫМНАЙ ажалай үдэр

УЛАМ ШУДАРГЫГААР

Республикынгаа ниислэл хото Улаан-Үдэ шадар оршодог Загарайн районой ажахынуудай малшад, һаалишад арбан нэгэдэхи табан жэлэйнгээ гурбадахи жэлэй түсэбые сүм дүүргэхын түлөө социалис мурысөөндэ хам оролсонхой, бүхы хүсэеэ элсүүлэн ажалланад. Байгша оной үнгэрһэн зургаан һарын туршада гүрэндэ һү, мяха, тушааха даабаряа хэсэло үлүүлэн дүүргэжэ, ехэхэн амжалта туйлаа бэлэй. Тодорхойлон хэлэбэл, энэ хугасаа соо нёдондоной энэ үеынхиһээ 2198 центнер мяха, 6401 центнер һү ехээр үйлэдбэрилжэ гүрэндэ худалдаһан байна.

Хахад жэлэй түсэбэй дүүргэлтэдэ Загарайн бройлерно фабрикын коллектив горитойхон хубитаяа оруулаа юм. Шубуушад бүхыдөө 22560 центнер мяха бэлэдхэлэй пунктда тушаажа, түсэбөө 2360 центнерээр үлүүлээ һэн. Ажахынуудай дундаһаа Хүрбын ОПХ, Онохойн, «Дружба», Эрхирэгэй совхозууд, мүн «Гигант» колхоз мурысөөндэ шалгараа. Эдэ ажахынууд гүрэндэ хамагһаа ехээр мяха тушаагаа юм.

Байгша онойнгоо түсэбые, абаһан социалис уялгаяа сүм бэелүүлхын тула колхоз, совхозуудай үхэршэд, хонишод илангаяа ехэ оролдолго, мэргэжэл шадабаряа гарган ажаллаха болоно. Түрүү ажахынуудай жэшээгээр мяханда тушаагдаха бүхы түрэлэй малаа һайнаар бэлшээхэһээ гадна шэмэтэй тэжээлээр шахажа хүсэд таргалуулаад бэлэдхэлэй пунктда эльгээхэ эрилтэ табигдана. Тиимэһээ эдэ үдэрнүүдһээ эхилжэ гүрэндэ тушаагдаха малаа суглуулжа шахаха хүдэлмэреэ һайнаар бэлдэхэ болоно. Илангаяа мал шахан таргалуулдаг ажахынууд хоорондын нэгэдэлэй Тайлсын совхоздо ехэ бэлэдхэл хэгдэхэ зэргэтэй.

Гүрэндэ һү тушааха хахад жэлэйнгээ даабарие Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозһоо бэшэ бусад ажахынууд сүм дүүргэнхэй. Квартал бүхэндэ районой социалис мурысөөндэ эрхимлэдэг Хүрбын ОПХ-гай һүнэй комплексын хүдэлмэрилэгшэд жэлэй эхинһээ хойшо түсэбһөө гадуур 1424 центнер һү бэлэдхэлэй пунктда тушаанхай. Мүн «Гигант» колхозой һаалишад урдынхиһаа амжалтатай ябана. Тиихэдэ Онохойн совхозой һаалиин нэгэдэхи фермын коллективэй хэһэн хүдэлмэриин дүнгүүд магтаалтай. Зунай бэлшээриин үедэ һү ехээр һаахын түлөө район доторoo үүсхэл гаргаһан тус фермын һаалишад хэлэһэн үгэдөө заабол хүрэхөөр ажаллана гэхэ гү, али һара бүхэндэ һү һааляа эрид дээшэлүүлнэ. Жэшээлбэл, энэ фермын коллектив үнгэрһэн зургаан һарын туршада үнеэн бүриһөө 1010 килограмм һү абаа юм.

Социалис мурысөөндэ оролсонхой ана мана тэмсэдэг «Дружба» совхозой һү һаалиин хоёрдохи фермын һаалишад энэ хугасаа соо үнеэн бүриһөө 1216 килограмм һү һаажа түрүүшүүлэй зэргэдэ гаранхай ябана.

Зунай зулгы дулаан саг үргэлжэлһөөр. Бэлшээри бүхэндэ хаа-хаанагүй ногоон үбдэгсөө ургаанхай, малаа шадамар бэрхээр адуулагшад ашаг шэмыень заабол горитойхоноор дээшэлүүлхэ дүүрэн аргатай байна гээшэ. Энээниие районой ажахынуудай үхэршэд, һаалишад һайн мэдэнэ. Тиимэһээ эдэ үдэрнүүдтэ зунай бэлшээрие зүбөөр хэрэглэжэ, һү, мяха гаргаша багатайгаар абахын түлөө тэмсэл эндэ улам эршэтэйгээр дэлгэрнэ.

Н. КУЧУМОВ.

УРИДЛАГШАД ОЛОШОРНО

Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводой коллектив Далайн-Сэрэгэй флодой һайндэртэй хамта предприятиингаа мүндэлһөөр табин дүрбэдэхи жэлэй ойн баярай үдэрые тэмдэглэхээр бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри хэжэ байнхай.

Заводой хүдэлмэришэд энэ һайндэрөө нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын тулада долоон һарын даабарие болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө мурысөө дэлгэрүүлэнхэй. Судна бүтээгшэд бухы гол үрэ дүнгүүдэй талаар хахад жэлэйнгээ түсэбтэ даабарие амжалтатайгаар бэелүүлээ юм. Жэшээнь, гурбадахи кварталда ашаглалгада оруулагдаха байһан ашаа зөөхэ теплоходой болзорһоо урид бүтээгдэһэн байна. Соёлой, ажаһуудалай болон ажахын хэрэглэмжын 63 мянган түхэригэй эд бараан даабариһаа гадуур гаргагдаха юм. Заводой хабсаралгын цехэй коллективтэ жэгдэ һайнаар ажалладаг мастер Долбахёевэй участогай коллектив мурысөөндэ түрүүлэн ябана. Тус цехэй 21 түрүүшүүл мүнөө 1984 оной июль һарын түсэбөөр ажаллана.

Слесарьнууд Анатолий Максимов, Анатолий Брянский, хэбшэн Михаил Шкоркин, дархан Анатолий Аверин, шэрдэгшэ Галина Хомякова гэгшэд арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлэй даабари болзорһоонь урид дүүргэһэн байна.

Д. НИКОЛАЕВ.

АМЖАЛТАЯА АРЬБАДХАНА

Ленинэй ордента ЛВРЗ-гэй металлургнуудай хахад жэлэйнгээ ажалай дүн гаргахада, түсэбһөө гадуур 170 тонно шэрэм шудхалаа, 76 тонно үнгэтэ металлай шудхалаа хэгдэһэн, булад шудхалга нёдондонойхиһоо 7.2 процентээр дээшэлһэн байха юм.

Үйлэдбэридөө шэнэ техникэ хэрэглэхэ ба үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ талаар зохёогдодог түсэбтэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлһэнэй ашаар металлургнууд 72 мянган түхэригэй ашаг олзо оруулаа, дүн хамта 148 мянган түхэригэй 162 тонно хара, 69 тонно үнгэтэ металл арьбалжа шадаа.

Заводой социалис мурысөөндэ нэгэнтэ бэшэ илажа тараһан зэд шудхалгын цехэй коллектив энэ хахад жэл соо мүн лэ үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлжэ гараба. Эндэ технологическа процессүүд түсэбэй ёһоор хэгдэжэ, шэнэ техникэ һайнаар хэрэглэгдэжэ байдаг. Б. М. Федотовскиин даадаг хайлуулагшадай бригада цех доторoo түрүүлнэ. Заливщик Е. К. Журавлев, кранай машинист В. М. Нестеренко, мастер Д. Г. Ламожапов гэгшэд мурысөөнэй манлайда ябана.

Абаһан социалис уялгануудаа дүүргэхын түлөө шармайгшадай дунда шэрэм шудхалтын цехэй коллектив онсо шалгарна. Энэ цехэй коллектив хахад жэлэй туршада түсэбһөө гадуур 170 тонно шэрэм шудхаһан, тормозой 7880 колодко хэһэн байна. Туйлагдаһан эдэ амжалтанууд июль һарада улам арьбадхагдаа. Олохон коллективүүд жэлэй хоёрдохи хахадай даабарие уридшалан дүүргэжэ байна.

В. ЛАРИОНОВА.

ГАНЗУРИНАЙ ҺААЛИШАД ТҮРҮҮЛНЭ

Улаан-Үдын районой Ганзуринай «Хүндэлэлэй Тэмдэг» ордента «Восьмое марта» колхозой һү һаалиин фермын малшад эршэ түгэсөөр ажаллажа байна. Түрэл республикынгаа байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мурысөөндэ тэдэнэр һайн амжалта туйлаа һэн. Тэдэнэр һү һааха хахад жэлэй түсэбтэ даабарие 387 центнерээр үлүүлжэ, хамтадаа 3889 центнер һү абаба. Иигэжэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлэй түсэбые 65 процент дүүргээд байгаа.

Ганзуринай һү һаалиин фермын һаалишад үнгэрһэн зургаа һарын туршада үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1364 килограмм һү һаагаа. Тиихэдэ колхозой түрүү һаалишад М. С. Русина 1700, А. М. Козлова 1634, Н. А. Веденеева ба Г. Ю. Игумнова 1500 гаран килограмм һү һааһан байна. Тобшолбол, ажахын 13 һаалишадай арбаниинь үнеэн бүриһөө дунда зэргээр мянга гаран килограмм һү һаажа үрдинхэй.

Эндэхи малшад эрхим шанартай продукци абахын түлөө ехэ оролдолго гаргана. Үнгэрһэн зургаа һара соо 3300 центнер һү городой һүнэй комбинадта тушааһан байгаа. Тэрэнэйнь 74 процент эрхим шанартай гэһэн сэгнэлтэдэ хүртөө. Хүйтэн, нэгэдэхи сортын һү гүрэндэ худалдаһанайнгаа түлөө колхоз 1937 түхэриг нэмэлтэ түлбэри абаа.

А. НАГАСЛАЕВ.

ЭДЕЭ ХООЛОЙ ПРОГРАММА—БҮГЭДЭ АРАДАЙ ХЭРЭГ

САГЫЕ АХИХААР ШАДАЛТАЙБДИ

КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленум дээрэ батлагдан абтаһан СССР-эй Эдеэ хоолой программа бэелүүлхэ гол шэглэлнүүд дотор «...худөө ажахын үйлэдбэриие зүбөөр, шууд сэхээр эрхилһэнэй, газарые ашаг үрэтэйгөөр ашаглаһанай, материально-техническэ үндэһэ һүүриие улам болохоор бэхижүүлһэнэй, эрдэм наукын ба түрүү дүй дүршэлэй түйлалтануудые хурдан түргэнөөр нэбтэрүүлһэнэй үндэһөөр худөө ажахын үйлэдбэриин бушуу түргэн хүгжэлтэ хангаха...» гэжэ сэхэ заагданхай гээшэ. Энэ тон зүб. Манай ажахын коллектив эдеэ хоолой шухала продуктнуудые бүри ехээр үйлэдбэрилхээр бии байгаа арга боломжонуудаа дүүрэнөөр хэрэглэхэ зэмхэнүүдые хараалаанхай. Жэшээлбэл, һү һаалиин фермэнүүдые модоор тусгаар комплекс байгуулха түсэб бии. Мүн гахай шахан таргалуулха комплекс ойрын жэлнүүдтэ баригдахаар хараалагдана. Гол һаабаринуудые мүнөөнэй эрилтэдэ тааруулан, адууһа малайнгаа үүлтэрые һайжаруулха, ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэдэ аргагүй болоной. Малай ашаг шэмэ нэмээхэ, үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри ябуулхадаа түбхын түрүүндэ тэжээл, илангаяа шэмэ шанартай тэжээл элбэгээр бэлэдхэжэ, бухы һүргөө гүйсэд хангаха эрилтэ табигдана.

Үнгэрэгшэ үбэлжэлгын үедэ үнеэдэй һү шэмэ дээшэлүүлхэ хүдэлмэри ябуулагдаһан байна. Ажахымнай мэргэжэлтэд Шитханын, Шапенковой һү һаалиин фермэнүүдэй һаалишадта гурба гурбан модон боошхо үгөөд, үнеэдэй талха тараанай зүйл эдюулхэ арга дурадхаа бэлэй. Иигэжэ һаалишан бүхэн даажа абаһан үнеэдтэ үбһэ, силос, хэрэшэгдэһэн һолоомо, ожорһоной гадна талха тараанай зүйл халуун уһантай, эһээбэритэй холижо шанаржуулаад, эдюулхэдээ, үбэлэй һарануудта һү ехээр һаажа эхилээ һэн. Манай нэбтэрүүлһэн энэ онол арга район дотор дэлгэрүүлэгдэв.

Үбэлжэлгын үедэ үнеэдэй һү шэмэ дээшэлүүлһэнэй ашаар жэлэй программа бэелүүлгэ амжалтатай болоо. Бэлэдхэлэй пунктнуудта тушааха саһаан эдеэ үйлэдбэрилгэ, бэлэдхэлгэ дааберине мал һарын хахадта сүм дүүргээд байгаа һэн. Мүнөө совхозоймнай һаалиин фермэнүүдэй коллективүүд август һарын түсэбөөр ажаллана гэхэ гү, али һү һаажа гүрэндэ тушаахаа түсэбые һахари дүүргэхэ хүсөөр эрмэлзэнэ.

Зунай бэлшээриин үедэ һү ехээр һаахын түлөө республикын дотоодо үүсхэл гаргаһан Хориной районой ажахынуудай коллективүүдэй урьяае манай ажахын һаалишад һайшаан дэмжэжэ, дэлгэрэнгы социалис уялгануудые абаа бэлэй. Жэшээлбэл, һаалишадай һаалиин марай һарануудта үнеэн бүхэнһөө 1000 килограмм һү һааха дэшэлүүлэлгэдэһэн зорилгонуудые хараалһан байна.

Манай үхэршэд, гахайшад, хонишод энэ хугасаа соо яһала амжалтатайгаар ажаллажа байнхай. Илангаяа үхэршэд, гахайшад гүрэндэ мяха тушааха хахад жэлэйнгээ түсэбые урагшаатай дүүргэжэ, социалис мүрысөөндэ шалгарһан байна.

Жэшээлбэл, үхэршэдэй бэлэдхэлэй пунктда түсэб бүрээр 374 килограмм шэнтүүр түлхэй гахайшад дурдаһан тушааһан, ажахыдаа нилээд ехэ ашаг оруулна. Мүн гахайшадай оруулһан байна юм.

Үнгэрэгшэ үбэлжэлгэдэмнай ехэлэ эмхитэй һайнаар эхэшэ таряаниин ажал түгэсхэгдэһэн байна. Үбэлжэлгын эхинэй нэгэ томо траншейгаар дүүрэн силос, 5000 центнер үбһэн үлөө. Энэ тэжээлээ эрэхэ жэлдэ ехэхэн нөөсэ болгон гээд байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ ажахымнай гортойхон баригдахаар хэгдэнэ. Богонихон болзор соо малшадай, механизаторнуудай ажаһууха 16 гэр шэнээр барижа, ашаглалгада тушаагаабди. Мүнөө үшөө гурбан гэр баригдажа байна. Шэнэ гэртэ гол түлэб һая гэр бүлэ болоһон залуу айл түбхинэдэг гуримтай. Совет Армида алба хэһэнээ бусаһан гү, али нютагайнгаа дунда һургуули түгэсхэһэн хүбүүд, басагадые совхоздоо һуурижуулаад хүдэлмэрилүүлхын тула ойлгуулламжын ехэ хүдэлмэри ябуулагдадаг. Өөһэдынгөө дураар ажахыдаа хүдэлмэрилхөөр үлэһэн залуушуулда ехэхэн туһаламжа үзүүлнэбди.

Манай эндэ һүүлэй үедэ хамтын гэхэ гү, али «арадай барилга» үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Шэнээр гэр бариха дуратайшуулда барилгын материалнуудые бэлэдхэхэдэнь али болохоор туһа хүргэгдэнэ. Илангаяа ойһоо модо шэрэхэдэнь трактор үгэнэбди. Мүн сонхын шэлээр, шифер, хадааһаар ханганабди. Эдэ бүгэдын ашаар үнгэрһэн жэлнүүдтэ хүдэлмэришэднай совхозһоо гаража ошохоёо болижо байна. Байгша ондо ажахыдамнай дунда һургуули түгэсхэһэн 10 хүбүүд үлэжэ ажаллахаар шиидээ. Бидэ эдэнэртэ тэрэ дороо туһаламжа үзүүлхэһээ гадна «Беларусь» түхэлэй тракторнуудые даалгажа үгэхөөр шиидээбди. Ажахыдамнай хүдэлмэрилхөөр мэдүүлһэн механизаторнууднай Александр Яковлевич Чирковой хүтэлбэрилдэг тракторно-таряан ажалай бригадада ажалладаг гуримтай. Мүнөө тус коллектив комсомол-залуушуулай бригада гэжэ алдаршанхай.

Манай ажахы гахай олоор үсхэбэрилдэг тула хартаабхынгаа тарилгые жэл бүхэндэ үргэдхэнэ. Байгша ондо 200 гектарта хартаабха һуулгаа һэмди. Хартаабхашадай звеное дүршэлтэй механизатор Виктор Николаевич Орлов хүтэлбэрилдэг. Тус коллектив ажалаа хамтын подрядай гуримаар эмхидхэнхэй. Хабарһаа мүнөө хүрэтэр хартаабхашаднай тарилгаяа һайнаар харууһалаад, уһалаад муу бэшэ ургаса ургуулжа байнхай. Совхоздомнай хартаабха гансашье гахайнуудта эдюулэгдэнэ бэшэ, мүн ороохото ургамалнуудтай хамта силос дарахадаа хэрэглэнэбди. Иимэ тэжээл малда эдюулхэдэ яһала шэмэ шанартай байдаг. Жэл бүхэндэ хартаабхын баян ургаса ехээр хуряажа абахын тула бүхы хартаабхаяа уһалагдадаг газарта тариһан байнабди. Тиихэдэ 750 гектарта ороoһо таряанай холисо, кукуруза, турнепс, силосэй ургамалнууд таригдаа. Фермэнүүдэй дэргэдэ ногоон конвейер нэмжыдэг. Тэжээлэй ургамалнуудай тарилга үргэдхэһэнэй ашаар ниитынгээ адууһа малда силос, сенаж ехээр даража, ногооной гурил горитойгоор бэлэдхэхэ аргатай болохобди.

Эдэ үдэрнүүдтэ ажахыдамнай үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэри түлэг дундаа үргэлжэлһөөр. Морин косилкатай гар хажууршадай звенонууд голой үерлэхэдэ уһанда абтаха доро газарай ногоо түрүүлэн сабшажа һурилнэ. Мүн нуурай эрьедэхи ногоон ожорһо сабшажа бэлэдхэнэбди. Оньһожоруулагдамал звеногой үбһэшэд олон жэлэй таримал ногоо сабшахаһаа гадна жэгдэ сабшалангай ургаса хуряана.

Энэ жэлдэ хабарһаа нааша хүйтэн байгаашье һаань, хура бороотой байжа, сабшалангай ногоон һайнаар ургаа. Тиин ажахымнай тэжээл бэлэдхэгшэд бүтээсэтэйгээр ажаллажа, байгша ондо үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ түсэбөө холо үлүүлэн дүүргэхээр хараална. Ушарынь хадаа совхозоймнай коллектив арбан нэгэдэхи табан жэлэйнгээ түсэбые бүхыдэнь дүрбэн жэлдэ сүм дүүргэхээр шиидэнхэй ха юм. Тиимэһээ нэн түрүүлэн ниитынгээ адууһа малда бардам хүрэхөөр тэжээл бэлэдхэжэ абаха болоно гээшэ. Хэрбээ тэжээлээр, илангаяа һайн шэмэ шанартай тэжээлээр гүйсэд хангагданхай байбал, үхэрнүүдэй, хонидой, адуу моридой, гахайн тоо толгойе олошоруулха түсэб ядамаггүй дүүргэгдэжэ, гүрэндэ мяха тушааха даабаримнай һаадгүй бэелүүлэгдэхэ болоно гээшэ.

Мүнөө үедэ совхозоймнай коллективэй хараалһан зорилгонууд нилээд ехэ. Тиимэһээ ажахымнай малшан, хонишон, һаалишан, гахайшан, механизатор, луговод бүхэн түсэб, уялгануудаа сүм дүүргэжэ, оронойнгоо Эдеэ хоолой программа бэелүүлхэ хэрэгтэ өөһэдынгөө хубитые оруулалсахаар аһан шадалаараа ажалланад.

М. БАКИРОВ,
Баргажанай районой Шитханай совхозой директор.

ШЭНЭ ТЕХНОЛОГИИН АШААР

Онохойн модоной промышленна комбинадай дирекци, илангаяа энэ предприятиин транспортна участогай коллектив модо зөөлгын хүдэлмэриие һайжаруулха, бүтээсэ ехэтэй болгохо талаар һүүлэй жэлнүүдтэ ехэ оролдолго гаргаа. Хэдэн жэлэй саада тээ леспромхозуудай доодо складһаа имагтал нэгэ прицептэй автомобиляар комбинадтаа модо зөөдэг байгаа. Предприятиин үйлэдбэриие гүйсэд хангахын тула модо зөөлгэдэ али зэргын олон автомашина, жолоошод хэрэгтэй болодог һэм.

Модо зөөдэг нэгэ прицептэй автомобильнуудые хоёр комплексно поезд болгон түхеэрхэ ехэ хүдэлмэри ябуулагдаа. Иигэжэ нэгэ автомашинын бүтээсые хоёр дахин ехэ болгохо арга олдоһон байна. Модо зөөлгэдэ гаргашалагдадаг мүнгэн һүүлэй хоёр жэлэй туршада 120 мянган түхэригөөр бага болоо бшуу.

Мүнөө үедэ комбинадта хоёр комплектнэ 30 автопоезд хүдэлжэ байна. Хэрбээ 1982 ондо предприятиин складуудта 571 мянган кубометр модон асарагдаһан байгаа һаа, тэрэнэй 455 мянган кубометрынь иимэ поезднуудаар зөөгдөө бшуу.

Транспортна участогта үйлэдбэриин технологи шэнэдхэн хубилгаха аша үрэтэй бусад хэмжээнүүд абтана. Доодо 3-дахи склад шадар хүбшэһөө асарагдаһан модо буулгаха хоорондын склад мүнөө баригдажа байнхай. Үшөө тиихэдэ доодо 1-дэхи склад хүрэтэр кранаар модо зөөдэг түмэр харгы ута болгогдоно. Иигэжэ ута зандань асарагдаһан модые хэм хэмжүүрээрнь тайран хюрөөдэжэ, болбосоруулха газартань ябуулха хүдэлмэриие түргэдхэхэ арга боломжо байгуулагдаһан шуу.

Ц. ЦЫБАНОВ.
Загарайн район.

ОЧЕРК ЗАМАЙ НА...

Арбаад жэлэй саана гээшэ һэн ха. Хөөлэнтиин нуурай эрьеһээ зүүлжээ халбайһан хуудам сагаан тала дээгүүр хүй һалхин, хүйлааһа саһан эшхэржэ, хэдэн хоног соо заахашье замхангүй замбуурба. Хара үглөөнһөө эхилээд, харанхы һүни болотор иигэжэ байхадань, харгынуудһаа, талын харгынуудһаа юун үлэхэ бэлэй. Жэгдэл жэлүүлээд һалаа гүбэ. Тиимэһээ һүниин зоргоор адхаржа байһан хурьгэдаа абажа, сором гэжэ нюдөө аняагүй хоноһон тэрэ багай хонишод гэгээ орохоһоо хойшо гэмэр-гутар гэлдэн, зүүлжээл һарабшалан-һарабшалан гэтэхэ. Ушар юуб гэхэдэ, Улаан-Үдэһөө совхозой түб Шулуута хүрэтэр асарагдаһан һургатай тон шухаг холимол тэжээлынь эгээл эндэ, Хөөлэнтиин эрье хүрэтэрхи ээлтэйл земда тороод, ерэжэ үгэнэгүй бшуу. Нарай нялха хурьгадта зааха хүлеэ гэжэ ойлгуулха бэшэш. Шэхэнэй дүлииржэ дүжэршэхөөр маарал дажал мэдэхэ. Үһээтэй зун болоһон аад, үбһэн өөдэтэй бэлдэгдээгүй һэн. Набшаһа намаашье нөөсэлхэ арга болоогүй. Гансал найдалынь —тэрэ холоһоо буудаг холимол гурил шуу. Үдэшэлэн тээ хазаар морёор хүрэжэ ерэһэн отделениин зоотехник Дэжэдма Батоева:

— Үглөөдэр тэжээл заатагүй асарха, Дашицыренэй Лёвын машина шэнэ даа, саһа гаталжа сохом ядахагүй, — гэжэ хэлээ һэн. Тиихэдэнь лэ хонишод Николай Силантьев, Владимир Баглаев, Бадмацыбик Жигмитдоржиев гэгшэд гансата хүхюун болоно:

— Лёва гэнэ гүш? Оо, тиигээ һаа, одоол тэрэмнай найдамтай хүн гээшэл. Гурил ерэхэнь лэ ха юм даа, — гэлсэн, дарья табилдаа бэлэй.

Үнэхөөрөөшье, үглөөниинь үнөөхи гурбанай ан-бун гэжэ хүсэд тамхилжа үрдеэгүйдэ, Шоёной бууса багаһаа хүнхинөөн дуулдажа, хүндэшье бэшэ һаа, үнэтэ ашаагаа даажа ядангяар ууxилһан хүхэ үнгэтэй самосвалай хүбэнэг саһан хүшэгын саанаһаа бултайха харагдаадхёо һэн.

— Мүн даа, Дашицыренэй Лёвын машина, — гэжэ үгэ хүүр үсөөнтэй аха заха хонишон Бадмацыбик Жигмитдоржиевай лаб танижа, нюдөөрөө энезбхилхэдэ, булта тэрэниие угтан гүйлдөө бэлэйбди.

Тиигэжэл нюргаар набтаршагшье һаа, бахим бата бэетэй, сэнтэһэн нидхэтэй, романовка хара дэгэлэйнгээ сээжэ сэлиһэн, налгай уринаар миһэрһэн түхэреэн сагаан шарайтай гушаяал һая гаража ябаһан жолоошон Лев Ринчинович Дашицыреновэй халуун гарые анха түрүүн адхаа һэм.

Хойто намарынь редакциин даабаряар мүнөөхил Хэжэнгын совхозой түрүү комбайнернууд тухай репортаж бэшэхэ хүсэлэнтэй би ажахын ахамад инженер Максим Бадмацыбиковтэй алтан шаргал таряанай дундуур хуушан ГАЗ-69 машинаарнь Залаатын орой шэглэн гарабаб. Намарай үдэр аад, гайхалтай халуун һэн. Аяар тэрэ саанахи үндэрэй хаяа майлаар долгилһон зэрэлгээн соо комбайнууд ямар нэгэн хүри улаан үнгэтэй юрэ бусын томо сохонуудые һануулан, яаралгүй тооһорон дабшана.

— Иимэ сэлмэг наратай байгаа һаань, хуряалгаяашье удангүй һалгахабди, — гэжэ рульда һууһан инженер сэдьхэлээ ханангяар хөөрэбэ. —Теэдшье манайш комбайнернууд хэн-хэн гэшэгүй, баран дүй дүршэл ядахагүй, ураг шаа һанаатай зон даа. Цыденжаб Батоцыренов, Дондок Доржиев, Юрий Чимитов, Арсалан Дашицыренов...

Энэ һүүлшын нэрэ дурдахадань, сэхынь хэлэхэдэ, би ехэтэ анхаралаа хандуулангүй үнгэргэжэрхёо һэм. Тиигээдшье совхозой бухы комбайнернуудые хаанаһаа таниха бэлэйбиб. Зүгөөр зэлэ татан һубариһан комбайнуудай хярган гаргаһан мүр дахан хүсоод, агшан зуура байлгыт гэһэн тэмдэг үгэжэ, хүлеэн зогсоходоо, түрүүшын машинын шэл кабина сооһоо буужа ерэһэн набтаршаг аад, үргэн сээжэтэй, сагаан шүдэнүүдээ харуулан энеэбхилһэн хүниие яаха аргагүй танижа ехэ баярлаа бшууб. Юуб гэхэдэ, тэрэ үбэлэйхидэл сэнтэһэн бэшэ, харин хүрин хара тооһондо даруулһан нидхэ дороһоонь, Лёвын томонууд хүрин нюдэд миһэржэ байгаа ха юм.

— Юун Арсалан Дашицыренов гээ һэмши, Лева гээшэ гүбэ, — гэжэ ахамад инженер тээшэ эрьелдэхэдэм, тэрэ угтан абажа:

— Лев гээшэш буряадаараа Арсалан бэшэ юм гү? Бидэ Арсалан лэ гэжэ нэрлэгшэлди,— гэжэ һөөргэдэбэ. Тиигээд булта хүхилдэн энеэлдээ һэмди.

Удаань Максим Бадмацыбиков СК-5 комбайнайнь бункер дээрэ һиилэгдэһэн гурбан одод руу заагаад:

— Гурбан мянган центнер хуряагаад ябана гээшэ. Хараа гуш? Теэд эдэ ододшьегүйгөөр Лев Ринчиновичнай һаяхан Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагдаа юм, — гэжэ яһала дэлгэрэнгыгээр ушар унгииень ойлгуулжа үгэбэ. Би тэрэниие халуунаар амаршалаад:

— Хэзээнэй комбайнер болоо хүмши? — гэжэ нэгэ бага бодолгүйшэгөөр асуухадам, Лев Дашицыренов баһал даруугаар миһэржэ:

— Хэзээ гэхэ юун байхаб! Жэл бүри энэл Залаатын оройн алтан шаргал шэниисээр долгилходо, авто-хүлэгэйнгөө жолооe ондоо хүндэ дамжуулаад, комбайнай штурвалда һуудаг заншалтай хүн гүбии, — гэбэ. Тиихэдэ удаан байжа хөөрэлдэхэ ушарай болоогүйнь ойлгосотой ааб даа. Бусад комбайнуудайнгаа хүсэжэ ерэхэ дүтэлхэдэ, Лев Ринчинов түмэр дамжуур гэшхүүрээр хүнгэнөөр өөдөө гаража, үнөөхи кабина руугаа ороод, баяртай гэһэнэй тэмдэг болгожо, гараа дээшэнь үргөө һэн. Удангүй Залаатын оройгоор эльбээргэтэһэн хуа алтан тарааланай гүн соо табан комбайнай хушууран дабшажа ябахые дахинаа харахадаа: «Лев Дашицыреновтэй эрхэ бэшэ хэзээ нэгэтэ уулзахаб, яаралгүйгөөр ярилдахал аабзаб» — гэжэ досоогоо шэбшэн үлөө бэлэйб.

Хэжэнгын совхозой суута жолоошон байһан Бальжинима Бадмаевай нэрэмжэтэ шанда нэгэтэ бэшэ хүртэһэн габьяатай нютагайнгаа хүбүүнтэй тэрэ гэһээр, сэхынь хэлэхэдэ, ушараагүй аад, һаяханал үдэрэй талаангаар золгожо, үнинэйнгөө хүсэлые бэелүүлжэл һалааб.

...Тээмэндэ, майн эхеэр, Эдэрмэгһээ Хэжэнгэ ошохо замдаа газардаад, хоёр харгын бэлшэрэй һаял ногооржо эхилһэн зүлгэ дээрэ тэшэ ядангяар иишэ тиишээ харааша-лан байтарни, баруун добын саанаһаа бензовозой түхэлтэй машина бултайжа, хажуудам ерэхэдээ, өөрөө тогтошоо бшуу. Мүн даа, хуушанайм танил— Лев Дашицыренов. Иигэжэ гурбадахяа уулзабаб, тэрэл бүрим нүхэрни машинын жолоо алдаагүй ябаа. Ялхитай, яаматай харгыгаар дондоролдоһоор Хэжэнгэ тээшэ гүйлгэлдэхэдөө, одоолшье һанаһан соогоо хөөрэлдөөбди.

..Табяад оной һүүл багаар арбадахи класс дүүргээд, Лев Дашицыренов ямаршье дээдэ һургуулида гү, али ядахын сагта техникумдэ орохо эрмэлзэл хүсэл огто гаргангүй байжа, үетэн нүхэдөө гайхуулаа бэлэй. Багшанарыньшье тэрээндэ: «Одоол һурахаар хүн ши гээшэ гүбши, эхэ эсэгэ хоёршни үшөөл залуунууд, хүдэлжэ байха. Ши өөрөө ганса хүбүүниинь ха юмши», — гэжэ идхангяар хэлэдэг һэн. Үгы даа. Лев хайшаашье ошоогүй. Эхэньшье ойлгуулжа ядаад сүхэрхэдөө, нюдэнһөө нёлбоһо гаргаадшье үзөө. Һүүлэй һүүлдэ Хэжэнгын Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ дунда һургуулиие

Улаан-Үдын М. И. Калининай нэрэмжэтэ локомотивна депогой коллектив дотор ажалаа һайн мэдэхэ, мэргэжэл шадабаряараа шалгардаг, дүй дүршэлтэй хүдэлмэришэд олон юм. Тэдэнэй нэгэн —нарин оньһон приборнуудай цехэй слесарь-заһабарилагша Анатолий Попов. Коммунис ажалай ударнигай үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн энэ нүхэрнай халаан бүриингөө даабариие 120—130 процент бэелүүлжэ, бусадта ажалай үльгэр жэшээ харуулна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. Попов ажалдаа.

В. ПЛУТТЫН фото.

Совет орон дотор

ТАЙГАДА РЕТРАНСЛЯТОРНУУД ТОДХОГДОНО

Москва—Алас Дурна зүг гэһэн замбуулинай телевизиин оро үсхэбэрилэгшэдэй ба загаһа баригшадай томо томо ажахынуудай түб буусануудай оршодог Арка ба Новая Иня гэжэ һуурин тосхонуудай хүн зондо телевидениин дамжуулгануудые хараха арга олгобо.

Асиберган хүндыдэ «Охотск» гэжэ артелиин вахтова тосхондо замбуулинай теле-дамжуулгын «Экран» түхеэрэлгэ тодхогдоно. Охота мүрэнэй эрьедэ «Золотой» хүндыдэ иимэ түхеэрэлгэ баһал хабсаргагдажа эхилээ гээд ТАСС-ай корреспондент дамжуулна.

ТҮҮХЫН — АРХИТЕКТУРНА ХҮШӨӨ

Мэргэжэлтэдэй шэнэдхэн һэргээһэн Метехскэ үгсүүр гэдэг эндэ байгуулагдажа байһан «Урданай Тбилиси» гэһэн түүхын-архитектурна хүшөөгэй нэгэ хубинь болонхой.

Удаан саг соо энэ эрид хотирхой үйлсэ купецүүдэй ажаһуудаг Авлабар гэжэ районие Тбилисиин гар дархашуулай ба наймаашадай районуудтай холбодог эгээл богони зам байһан юм. XVIII зуун жэлдэ эсэслэн тогтонижоһон үйлсын түхэл шэнжэнь Грузиин ниислэл хотын ажаһуугшадай ба айлшадай урда тэрэл хэбээрээ үзэгдэнэ.

Урданай аргаар бэлдэгдэһэн шара хирпиисээр тротуарнуудые хушаа юм. Байшангуудай нюур талань эртэ урданай барилгануудай онсо шэнжые һануулна, харин үдэшэндөө шэрэм фонарьнууд үйлсые гэрэлтүүлнэ.

Метехскэ үгсүүртэ арадай уран бэлигтэнэй мастерскойнууд ба Грузиин Уран зураашадай холбооной выставкын залнууд түбхинэхэ юм.

ГОРОДОЙ «КОНДИЦИОНЕР»

Республикын урда зүгтэ, Таш-Кумыр хотын үндэр гэрнүүдэй орой дээгүүр газаа түхэлөөрөө телевизионно антеннэтэй адлирхуу түхеэрэлгэнүүд харагдадаг болонхой. Эдэнь хотын агаарые тааруу һэрюун байлгаха хэрэгсэлнүүд гээшэ.

«Роса-3» түхэлэй сасан уһалдаг түхеэрэлгын хабсаргагдажа дүүрэхэдэ, хүсэ ехэтэй насосууд Нарын мүрэнэй уһые тэрээндэ бүлэн дамжуулдаг байха юм.

Уһанай сэсэрдэһэн агаарта тарахадаа, агаарые һэрюун, шиигтэй болгохо арга олгохо. Хэрэгтэй болоо һаань, иимэ «бороое» һанаһан соогоо оруулжа болохо юм. Автомат түхеэрэлгэнүүд бүхы оньһонуудые залан хүтэлхэ байна.

(ТАСС).

ПОЛИТИЧЕСКЭ СЛОВАРЬ

«Хуряангы политическэ словарь» нэмээгдэжэ, гурбадахяа барлагдан гаргагдаба. Газетэ, журналнуудта, радиогой ба телевидениин дамжуулгануудта эгээл олоор ушардаг ниитэ-политическэ удхатай 1200 гаран үгэ, термин ойлгомжо тэрээндэ оруулагдаа. КПСС-эй экономическа ба социальна политикые, уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй, мүнөөнэй уласхоорондын харилсаа холбооной шухала асуудалнуудые харуулһан терминүүд ном дотор ехэ һуури эзэлнэ.

Политиздат хэблэлээр олон хэһэгээр словарь барлагдан гараа.

(ТАСС).

ТАРЯАШАДАЙ АЖАЛ ХЭРЭГҮҮД

ИВАНОВО. Областиин ажахынуудта ургаса хуряалгын хүдэлмэри эхилээ. Сокольско районой Чапаевай нэрэмжэтэ колхоз «Нива» комбайнуудаа хара таряанай полидо түрүүлэн гаргаба. Эндэ хуряалгын комплексын бүхы звенонууд дүй дүршэлтэй мэргэжэлтэдээр бүридхэгдэнхэй.

Мүнөө жэлэй ургаса хуряалгада хуряалга-зөөлгын 300-һаа дээшэ отряд хабаадаха юм. Комбайн бүхэниинь унаһан ороoһо хуряахаар түхеэрэгдэнхэй.

ЛЬВОВ. Львовой, Трускавецэй болон Карпат шадарай бусад хото городуудай магазинуудта эртын хартаабха орожо эхилээ. Областиин тусхай шэглэлтэй совхозууд 2 мянган тонно хартаабха худалдан абагшадта эльгээгээ.

Эндэхи ажахынуудта хартаабха тарижа ургуулга, хуряалга ниитэ нэгэн нарядаар хүдэлдэг оньһожоруулагдамал звенонуудта даалгагданхай.

ГОМЕЛЬ. Республика дотороо эгээл түрүүлэн Гомельскэ районой «Мирный» совхозой таряашад ургаса хуряалгые түгэсхэбэ. Амяарлагдаһан аргаар ургаса хуряахадаа, нютагай оньһожоруулагдамал отряд хуряалгын хүдэлмэриин түсэбые хоёр үдэрөөр уридшалаа юм.

Ургасын хуряагдаһан талмай дээрэ таригдаһан хара таряан ба тоһолиг редькэ орой намар малда эдюулэгдэхэ юм. Белоруссиин урда районуудай бүхы ажахынууд ороoһото ургамалнуудые хуряаха ба хоёрдохёо тарилга хэхэ графигуудые наринаар дүүргэнэ.

ЙОШКАР-ОЛА. Марийн АССР-эй ажахынуудта хаа хаанагүй ногоо хоёрдохёо сабшажа эхилээ. Түсэбөөр хараалагдаһан үбһэнэй ба витаминтай гурилай хахад хубинь, силосэй гурбанай нэгэ хубинь ажахынуудта нөөсэлэгдөөд байна. Тэжээл үйлэдбэрилгэ тусхай һалбари болгон амяарлаһаниинь бригадна подряд нэбтэрүүлһэниинь үндэр дүнгүүдые туйлаха арга олгоо.

МЭРГЭЖЭЛТЫН ЗҮБШЭЛ
ТЭЖЭЭЛЭЙ ШАНАРТА —ОНСО АНХАРАЛ

Үнгэрэгшэ зун республикымнай олохон ажахынууд урдынхиһаа һайн шанартай тэжээл ехээр бэлэдхэжэ абаа һэн. Һүүлэй жэлнүүдтэ Бэшүүрэй районой Дзержинскиин нэрэмжэтэ, Кабанскын районой Хандалын совхозуудай, Хүрбын, Байгалай, Ивалгын ОПХ-нуудай тэжээл үйлэдбэрилхэ цехүүдэй хүдэлмэрилэгшэд үбһэ тэжээлэй шанар эрид һайжаруулна. Бүхыдөө республика доторнай эрхим шанартай ногооной гурил бэлэдхэлгэ урда жэлнүүдэйхиһээ 11 процентээр, силос—10, сенаж—9 процентээр дээшэлээ. Гэбэшье энэнь һанаһанда үшөөл хүрэмөөр бэшэ гэжэ хэлэлтэй. Илангаяа үбһэнэй шанар эрид һайжаруулагданагүй гэхэ гү, али шэмэ шанартай үбһэн үшөөл ехээр бэлэдхэгдэжэ һурилэгдэнэгүй.

Үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ үедэ шэмэтэй бодосуудынь горитойгоор доошолжо, бүхэсоюзна хэмжээнһээ үлүү ехэ гаргаша хэгдэнэ. Тусхайлбал, жэлдээ тэжээлэй протеин 11 мянган тонноор доошолжо, ехэхэн хохидол ушаруулна.

Тэжээлэй шанар һайжаруулхын тула протеин, углевод, фосфор болон шэмэтэй бусад бодосуудыень доошолуулхагүйгөөр бэлэдхэжэ абаха түрүү онол арга үргэнөөр хэрэглэжэ, һайнаар хадагалха хэрэгтэй. Мүнөө республика доторнай ногооной гурил бэлэдхэхэ хүдэлмэри түлэг эхилэнхэй. Тэжээлдэ хэрэглэгдэхээр таригдаһан ногооной ургаса, шанарынь яһала һайн гэхэ гү, али 1—2 классай шанартай ногооной гурил бэлэдхэхээр гэжэ багсаамжалагдана. Тиихэдэ сенаж, үбһэндэ орохо ногооной шанар энэ жэлдэ мүн лэ һайн. Байгша ондо тэжээлэй шанарые доошолуулангүй бэлэдхэжэ абахын тула ямар арга хэрэглэлтэй гээшэб?

Ногооной гурил болгогдохоор сабшагдажа хэршэгдэһэн ногоон ГОСТ-ын эрилтын ёһоор килограмм бүхэндэ 230 миллиграмм каротинтай, 20 процент протеинтэй байха ёһотой. Ногооной түлэг ургажа байха үедэ гэхэ гү, али буурсагта ургамалай буурсаглажа, залаата ургамалай хоолосложо байхадань шэмэтэй бодосууд элбэг байдаг. Тиимэһээ ногооной витаминтай гурил гаргадаг агрегадууд бүхы зундаа иимэ шанартай ногоогоор хангагдаха ёһотой.

Манай эндэ олон жэлэй ногоо хоёр удаа сабшажа абамаар юм. Харин нэгэ жэлэй ногоо олон болзорто һубарюулан сабшахада тааламжатай байдаг. Олон жэлэй ногоо нэгэ удаа сабшажа витаминтай гурил бэлэдхэхэдэ абаһаар шанарынь һайн байһан аад, хожомоо шэмэнь эрид доошолно. Ивалгын ОПХ-да бэлэдхэгдэһэн тэжээлэй шанар шалгажа шэнжэлхэдэ июль һарын эхиндэ хүсы үбһөөр брикет болгогдоһон тэжээлэй тонно бүхэн 147 килограмм протеинтэй байбал, саашадаа шанарынь эрид муудажа захална гэхэ гү, али август һарын хахадта 62 килограмм хүрэтэрөө доошолно. Иигээд ерэхэдээ олон жэлэй хүсы үбһэ нэгэ дахин бэшэ харин хоёр удаа сабшажа абаад хэрэглэбэл протеиниинь ехээр гээлтэ хоролтодо орохогүй байна. Брикет, гранул болгогдохоор таригдаһан олон жэлэй ногоо хоёр дахин сабшажа хэрэглэхэдэ шанарынь эрид дээшэлжэ, адууһа малай ашаг шэмэ горитойхоноор нэмэхэ гэхэ гү, али бүхыдөө 14 мянган түхэригэй продукци нэмэжэ абаха арга олгогдохо юм.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Кабанскын районой шубуунай «Твороговская» фабрикада ногоон конвейер аша үрэтэйгөөр хэрэглэгдэдэг болонхой. Энэ ажахыда муу шанартай тэжээл багаар бэлэдхэгдэдэг болоо гэхэ гү, али 5 процент хүрэтэрөө доошолоо.

Ногооной витаминтай гурилда хэрэглэгдэхээр таригдаһан ногооной тарилга хабартаа, мүн сабшагдаһанай һүүлээр утэгжүүлэгдэжэ, тоһалгарлагүй уһалагдажа байха зэргэтэй. Гурил болгогдохо ногоон 2—3 сантиметр утатайгаар хэршэгдэһэн байха болоно. Энэ эрилтын хазагайруулагдахада шэмэ шанарынь доошолно. Илангаяа хатааха үедэ эгээл шэмэтэ бодосоор элбэг набшаһаниинь шатажа муудана. Мүн иимэ ногоогоор гурил гаргахада агрегадай бүтээсэ эрид доошолно гээшэ.

Сабшагдажа хэршэгдэһэн ногоо тэрэ дороо гурил болгохо эрилтэтэй. Технологиин ёһоор сабшагдаһаар 2 часай хугасаа соо гурил болгоходо шанар, шэмэнь доошолногүй. Нэгэ хоногой үнгэрөөд байхада шэмэтэй бодосуудынь, илангаяа каротиниинь хахадаараа доошолно. Иигээд байхадаа тэжээлэй шанар саг болзорһоо уламжалан ехээр муудадаг байха юм.

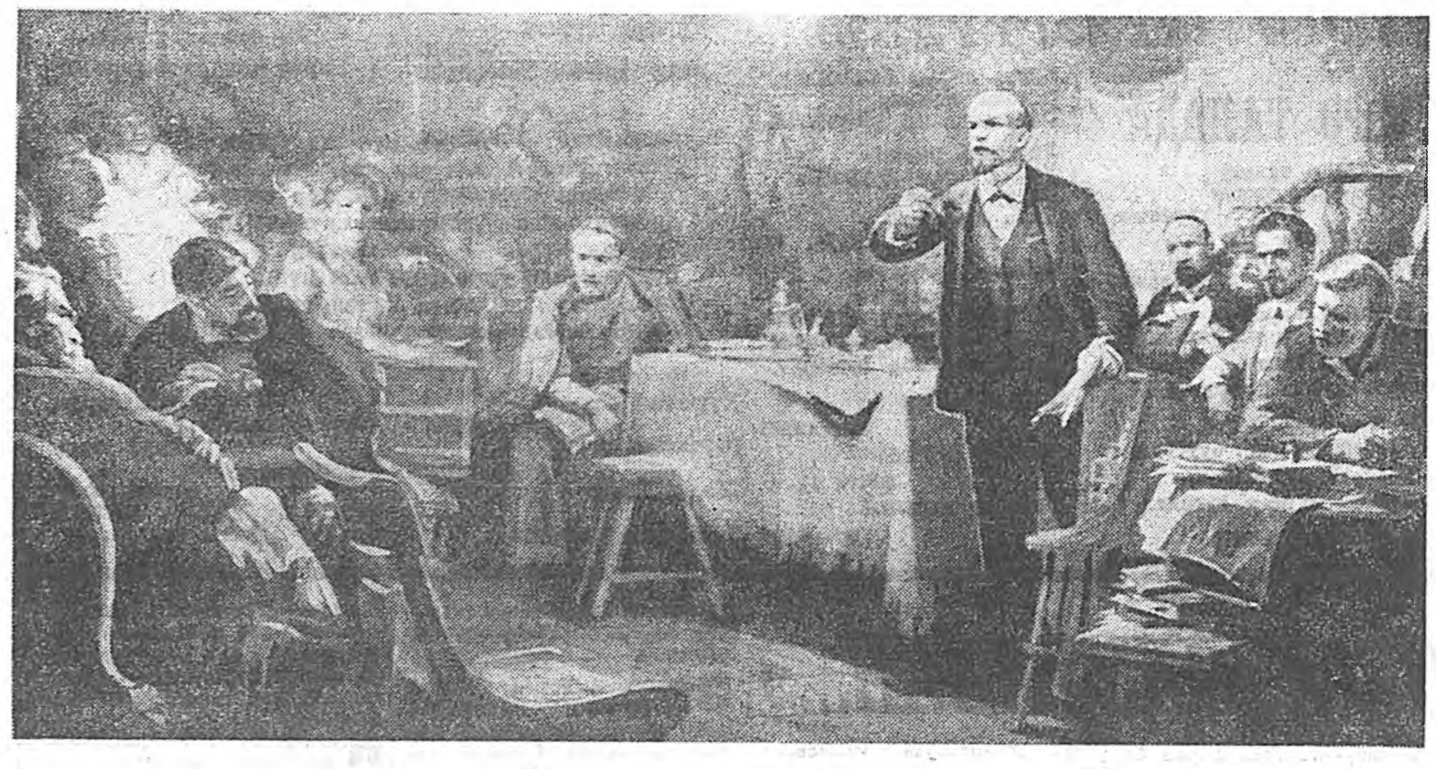
Ногооной гурил, гранул гаргахадаа агрегадай температурые наринаар хинан шалгажа байха ёһотой. Ногоо оньһон аргаар хатаахада каротиниинь 10 процент шахуу доошолдог юм. Тиихэдэ ногооной гурилай үнгэ сабшагдаһан ногоонтой адлирхуу байха ёһотой. Хэрбээ гурилай шатажа хүрин үнгэтэй болоходо агрегадаа заабол тааруулан ябуулха эрилтэ табигдана. Үлүүсэ хатаагдахадаа ногооной каротин, протеин, саахар болон бусад шэмэтэ бодосуудынь хараа байса доошолно ха юм.

Зэдын районой Торнин совхозой үлүүсэ ехээр хатаажа бэлэдхэһэн ногооной гурилай тонно бүридэ саа-

П-гэй II СЪЕЗДЫН НЭЭГДЭҺЭЭР 80 ЖЭЛЭЙ ОЙ МҮНӨӨДЭР ГҮЙСЭБЭ

...августада РСДРП-гэй II съезд дээрэ бай-...э парти наян жэлэй туршада тэмсэлэй бо-...гын алдарта зам гаталаа. Россин проле-...энэй союзнигуудай сүлөөрэлгын хүдэлөө-..., ажалша арад зониие илалтата Октябрь-...щество байгуулгые, тэрэниие хархис дай-...гаалгые хүтэлбэрилөө. Партиин хүтэлбэри Эсэгэ ороноо хамгаалгын агуухэ дайнда ...хёод, дайнай һүүлдэхи жэлнүүдтэ социа-...батадхаа, СССР-тэ хүгжэлтэ түгэс социа-

...түүхэтэ дүй дүршэл—илалтата замай дэлхэйн коммунис болон хүдэлмэришэ-...уехэ баялиг мүн.

РСДРП-гэй II съезд дээрэ В. И. Ленинэй үгэ хэлэлгэ. Уран зурааша Ю. Е. Виноградовай зураг.

ДЭЛХЭЙН КОММУНИСТНУУДАЙ АГУУЕХЭ БАЯЛИГ

умэнэ пролетариадай диктатура тогтоохо зорилго табиһан уласхоорондын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэ эгээ түрүүшын политическэ эмхи бэлэй. Эгээ эхинһээ хойшо өөрыгөө научна коммунизмын парти, социалис революциин болон коммунис байгуулалтын парти гээшэбди гэжэ соносхоһон большевизм хубилалта һэльбэлгэ хэхын, «капитализмые һайжаруулхын» түлөө тэмсэдэг хариин бүхы социал-демократическа партинуудһаа тад илгаржа, научна суртал һургаалые революционно тэмсэлтэй холбоһон юм. Уласхоорондын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй түү-

хэдэ большевигүүд эгээ түрүүн фабриканууд болон заводуудта партийна организацинуудые байгуулаа, удаань армида байгуулаад, сэрэгшэдэй дунда үзэл сурталай-политическэ хүдэлмэри эрид зоримгойгоор ябуулжа эхилээ. Пролетарска партинууд сооһоо большевизм шэнэ оршон байдалда эгээ түрүүн ангиин тэмсэлэй эгээ дээдын онол арга —зэбсэгтэ буһалгаа (восстани) хэрэглэһэн гээшэ. Россин пролетариат большевигүүдэй партиин хүтэлбэри доро дэлхэйн түүхэдэ эгээ түрүүлэн таряашадтай нэгэдэн тэмсэлдэ бодоһон юм. Зүгөөр 1905—1907 онуудай революциин үедэ, Ленинэй хэлэһэнэй ёһоор, дэлхэйн революцида үзэгдөөгүй шэнэ, агуухэ юумэ — хүдэлмэришэнэй болон солдадуудай депутадуудай Соведүүдые байгуулаа һэн.

Арбан табан жэлэй туршада (1903 онһоо 1917 он болотор) большевигүүд тэмсэлэй олон тоото элдэб янзын онол аргануудые болон хэрэгсэлнүүдые олжо, бодото байдалда шалган туршаа. Эдэ жэлнүүдтэ большевизм «дэлхэй дээрэ үзэгдөөгүй баян дүй дүршэлтэй бодото тэмсэлэй түүхэ» байгуулаа һэн гэжэ Ленин тэмдэглэһэн байдаг (Зохёолнуудайнь гүйсэд суглуулбари, 41-дэхи т., 8-дахи нюур). Энэ дүршэлыень мүнөө үеын капитализмын оронуудай марксистско-ленинскэ партинууд тон анхаралтайгаар шудалдаг, тэмсэлдээ хэрэглэдэг.

Мүнөө үедэ революционно тэмсэлэй хүгжэлгын оршон байдал большевигүүдэй хүтэлбэри доро Россин пролетаринарай тэмсэлэй эрхэ байдалһаа нилээд лэ ондоо гээшэ ааб даа. Энээниие һайн мэдэржэ, марксистнууд-ленинецүүд политическэ шугамаа, стратеги болон тактикаяа зохёоходоо, өөрынгөө оронуудай ёһо заншалнуудые, оршон байдалые хараадаа абадаг, В. И. Ленинэй һургадагай ёһоор большевизмын дүршэлдэ зохёохы гуримаар хандадаг. Гэхэтэй хамта тэдэнэр буржуазна номнолшодой болон хүдэлмэришэдэй хүдэлөөн доторхи оппортунистнуудай большевизмын революционно дүршэлэй, СССР-тэ социалис байгуулалтын дүршэлэй «хуушарһан» тушаа шашалдаае эрид буруушаадаг. Энэ ехэ мэхэ

гохыень балшыса элишэлхэдээ, КПСС-эй дүршэлдэ Октябриин урдахишье, һүүлэйшье үенүүдтэ түүхын талаһаа бүгэдэндэ удха шанартай, политическэ талаһаа бүгэдэнэй хэрэглэмээр, революционно тактикын талаһаа бүгэдэндэ заатагүй зүйлнүүд олон гэжэ тэдэнэр этигэмэ баримтануудаар гэршэлдэг байна.

Социалис революциин болон социалис байгуулалтын тиимэ ниитэ үндэһэн түхэл шэнжэнүүдынь, арга заатагүй дабтагдаха ёһо гуримуудынь ямарнууд бэ гэбэл:

— социалис революциин түлөө, ажалша хүнүүдэй общество байгуулхын түлөө хүдэлмэришэн ангиин тэмсэлэй политическэ манлай бологшо марксистско-ленинскэ партиин ажал ябуулга;

— таряашадай гол ехэнхитэй болон ажалшадай бусад бүлэгүүдтэй хүдэлмэришэн ангиин баталһан нэгэдэл;

— үйлэдбэриин гол хэрэгсэлнүүдтэ капиталис үмсын зөөриин гуримые усадхалга, ниитын зөөриин ёһо гуримые батадхалга;

— социалис гүрэн түрые, социалис демократиие хүгжөөлгэ, шэнэ хүниие бүрилдүүлгэ;

— үндэһэ яһанай талаар дарлалтые усадхаха, пролетарска, социалис интернационализмын ёһо гуримаар адли тэгшэ эрхэ, арадуудай хоорондо аха дүүгэй хани харилсаа тогтоолго;

— революциин ба социализмын туйлалтануудые эршэлэн хамгаалха, социалис ёһоор ниитын ажабайдалые эмхидхэхэ, тэдэнэй тоодо түсэблэлгэ эрхилхэ ба арадай ажахые хүтэлбэрилхэ эрдэм наукые шудалан хэрэглэлгэ.

Ленинскэ партиин дүршэлэй үндэһөөр олдоһон эдэ гол ёһо гуримууд бодото байдалда социализмын түүхэтэ ажал ябуулгаар батадхагданхай. КПСС-эй XXVI съезд дээрэ тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор мүнөө бии байгаа социалис оронуудай нэгэндэньшье социалис революциин түхэл маяг, онол аргануд бусад оронуудай дүршэлые миин лэ тон адляар дабтаагүй. Гэхэтэй хамта со-

циализмда революционно ёһоор шэлжэн оролгын, эдэ оронуудта социалис байгуулалтын онол аргануудай хэды олон янзын байбашье һаань, ленинскэ партиин нээһэн, гүнзэгыгөөр шэнжэлһэн, эгээ түрүүшынхеэ ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэгдэһэн гол, бүгэдэндэ удха шанартай түхэл шэнжэнүүд тон тодорхойгоор харуулагдаһан байдаг.

КПСС-эй дүй дүршэлые шудалалга коммунистнуудые, дэлхэйн бүхы ажалшадые ангиин тэмсэлэй шалгагдаһан хуулинуудаар, социализм, коммунизм байгуулгын дүршэлөөр зэбсэгжүүлнэ.

Буржуазна үзэл сурталшад болон мүнөө үеын уласхоорондын коммунис хүдэлөөндэ бии байгаа оппортунистнууд ленинскэ партиин дүршэлые муушалдаг, тиихэдээ социалис байгуулгада бии байгаа дутагдалнуудые өөрынгөө аша туһада ашаглахые оролдодог. Дутагдалнууд бидэндэшье бии. Теэд, нэгэдэхеэр, шиидхэхэ асуудалгүй общество хэзээшье байгаагүй, байхашьегүй, ямаршье хүгжэлтэ зүрилдөөнүүдэй нэгэдэл болон тэмсэлэй гуримаар дабшадаг һэмнай. Хоёрдохёор, байгуулхы ажал хүдэлмэридэ ушардаг бэрхэшээлнүүд болон дутагдалнуудые КПСС анхарангүй орхидоггүй, тэдэнэй шалтагаануудые эрид зоримгойгоор элишэлжэ, заисуулха хэмжээнүүдые, гол шэглэлнүүдые хараалдаг. КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленум энээндэ гэрэлтэ һайхан үльгэр жэшээ болоно бшуу. Түс Пленум дээрэ үгэ хэлэхэдээ, манай обществын туйлаһан амжалтанууд хадаа обществые тон хүгжэнги гэжэ тоолохо үндэһэ баримта үшөө үгэнэгүй гээд Ю. В. Андропов тэмдэглээ. Тэрээн соо хүгжэлтын мүнөө үеын хэмжээнтэй холбоотой бэрхэшээлнүүд үсөөн бэшэ. Гадна зарим дутагдалнууд эмхидхэлэй хүдэлмэриие хүнүүдэй муугаар, шадаагүй ябуулһан дээрэһээ гарадаг. Зүгөөр Пленумэй баталан абаһан шиидхэбэринүүд хадаа хүгжэлтэ түгэс социализмын үеын обществые саашадань нарижуулха эли тодо хараа түсэбүүдые зохёолгын бодото жэшээ болоо.

Бэрхэшээлнүүд болон дутагдалнууд тухай хэлэхэтэйгээ хамта манай партиин гаталһан бүхы замынь РСДРП-гэй Хоёрдохи съездһээ мүнөө болотор — эгээ түрүүн харгы гаргаһан партиин хүшэр хүндэ зам гэжэ мартаха ёһогүйбди. Тэрээнһээ урда хэзээшье, хэнэйшье шиидхээгүй асуудалнуудые шиидхэхэ баатай бологдоо. Хэн нэгэнэй дүршэл шадабарида түшэглэхэ арга КПСС-тэ үгы һэн, юундэб гэхэдэ үнгэрэгшэ үе сагта иимэ дүршэл үгыл байгаа ха юм.

Энээниие манай үзэл сурталай талаар дайсад арсаха аргагүй. Хоёрдохи съездһээ эхилжэ, урдаа табиһан зорилгонуудаа, ушарһан бүхы бэрхэшээлнүүдые амжалта түгэс илан дабажа гараһан манай партиин үүргые буржуазна болон ревизионис хуурмаг номнолшодой доошолуулха һэдэлгэнь хүсэлдэхэгүй. Октябриин илалта, 1918—1920 онуудтахи граждан дайнда илалта, индустриализациин болон коллективизациин, соёлой хубисхалай, үндэһэ яһатанай харилсаануудай асуудал шиидхэлгын ашаар социализм байгуулгын Ленинэй түсэбые бэелүүлгэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда илалта, хүгжэлтэ түгэс социализмын илалта алтан үзэгүүдээр партиин түүхэдэ бэшээтэй. Июниин Пленумэй тэмдэглэһэнэй ёһоор хүгжэлтэ түгэс социализмын үедэ социалис ёһо гуримай экономическа үндэһэ һуури, социальна бүридэл, политическэ системэ бүрин дүүрэнээр байгуулагдаһан байдаг, эндэ социализм өөрынгөө, хамтаралай үндэһэн һуури дээрэ хүгжэдэг байна.

Энэ агуухэ дүршэл бүхэдэлхэйн-түүхэтэ удха шанартай. Энэ илалта түгэс дүй дүршэл коммунизмын гэрэлтэ ерээдүйе байгуулхын, бүхы ажалшадые дарлалтаһаа сулөөлхын, социальна дэбжэлтын болон дайн сэрэггүй амгалан байдалай түлөө эсэшэ сусашагүй тэмсэлдэ бүхы бодото, үнэн сэхэ революционернүүдые зоригжуулдаг байгаа, мүнөөшье зоригжуулна гээшэ.

Түүхэтэ энэ дүршэл мартагдахагүй гээд Ленин хэлэһэн байдаг. «...Юунэйшье болоо һаа,ородой болон уласхоорондын социалис революциин хэды хүшэр хүндэ байдалда оробошье, энэ дүршэлые хэншье буляажа шадахагүй. Энэ дүршэл социализмын туйлалта боложо, түүхэдэ оробо», — гээд В. И. Ленин тэмдэглэһэн юм. (Зохёолнуудайнь гүйсэд суглуулбари, 36-дахи т., 383-дахи хууд.).

Ленинэй байгуулжа хүмүүжүүлһэн, өөрынгөө жагсаалда 18 миллион гаран коммунистнуудтай КПСС ойн баярайнгаа жэлдэ асари ехэ хүсэ шадалтай, арад зонтойгоо нэгэдэнги парти болон ерэбэ. Имагтал энэнь тэрэнэй илагдашагүй хүсэн гээшэ.

М. ТРУШ,
түүхын эрдэмэй доктор,
В. ПОНОМАРЕВ,
түүхын эрдэмэй кандидат.

РСДРП-гэй II СЪЕЗД ДЭЭРЭ ХАБААДАҺАН ОРГАНИЗАЦИНУУДЫЕ ХАРУУЛҺАН КАРТА-СХЕМЭ.

ЛЕНИНСКЭ ПАРТИДА ЗОРЮУЛАГДАНА

«Парти —манай үе сагай ухаан бодол, нэрэ хүндэ ба һэшхэл» гэһэн фотоальбом хэблэгдэн гараа. Ленинскэ партиин байгуулагдаһаар 80 жэлэй ойдо зорюулагдана.

Коммунизм байгуулхын түлөө тэмсэлдэ совет обществын хүтэлбэрилхы ба шэглүүлхы хүсэн болохо КПСС-эй олон талын ажал ябуулга ном дотор харуулагдана. РСДРП-гэй хоёрдохи съездһээ хойшо партиин гаталһан ехэ замай шатанууд найруулагдана. В. И. Ленинэй ажабайдалтай ба ажал ябуулгатай холбоотой онсо шухаг фото-зурагууд тэрээн дотор толилогдоно.

КПСС-эй XXVI съездын хараа заабаринуудые бэелүүлхын түлөө совет арадай тэмсэлэй темэ ном дотор горитой һуури эзэлнэ, манай үеын хүнэй баатар габьяата ажал хэрэгүүд харуулагдана. Газар дэлхэй дээрэ амгалан тайбан байдал сахин хамгаалха, буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгые хизаарлаха талаар Коммунис партиин ябуулдаг айхабтар ехэ хүдэлмэридэ тусхай бүлэгүүд зорюулагданхай.

«Планета» хэблэл фотоальбомые бэлдэжэ, А. А. Ждановай нэрэмжэтэ нэгэдэхи жэшээтэ типографи барлан гаргаа. **(ТАСС).**

ХУУШАН ПРОТОКОЛОЙ МҮРНҮҮДҺЭЭ

Львов хотодо УССР-эй Гүрэнэй түүхын түбэй архивта олдоһон материалнууд Ленинскэ «Искрагай» түүхын шэнэ хуудаһые һэргээбэ. Эдэнь гэбэл, тус газетын агентын хэрэгээр хэгдэһэн мүрдэлгын материалнууд болоно. Галицаар дамжуулан газетэ эльгээһэн тухай шэнэ мэдээнүүд элирүүлэгдээ.

...Хотын түбтэ оршодог 22-дохи номерой юрын гэр удаан саг соо жандармнуудай анхаралые татаагүй байгаа. Гэхэтэй хамта эндэ, полициин участогтай хаяа хадхаһан байрада «Искрагай» агентнууд нюусаар суглардаг байгаа бшуу. Редакциин даалгабаряар Львов ерэһэн Киевэй университедэй студент-медик Марьян Гурский ойро зуура энэ гэрэй эзэниинь байһан. Газетын бусад түлөөлэгшэдтэй хамта тэрэ Женевэһээ, Венэһээ ерэһэн хэблэлэй продукци тушаажа абаад, удааруулангүй Росси эльгээдэг байһан юм. Зарим газетэ, брошюранууд нютагай хүн зоной дунда тараагдадаг байгаа. «Буһалгаата удхатай» газетэ, брошюратай конвертнүүдэй почтын хайрсаг соо байһыень олохон хүнүүд тэрэ үедэ элирүүлһэн байха. Россида гадаадын хэблэл тарааха бүлгэмэй нэрэһээ бэшэгдэһэн багахан хандалга—листовко хабсаруулагдадаг гуримтай һэн.

Газетэ, брошюра, ном Россида эльгээхэ хэрэгые ехэ нюусаар, шадамараар эмхидхэһэнэй ашаар искрагайхид хоёр шахуу жэл соо полициинхидта обёорогдонгүй байгаа. Тиин хилэ дээрэхи пунктда нюуса литературын баригдахадал, жандармнууд нюуса байрын адресые мэдэжэрхёо һэн. Тэрээнһээ хойшо тэрэ байрада ажаһуудаг хүнүүдэй хойноһоо үдэр һүнигүй мүрдэлгэ эхилээ. Политехническэ институдай хамтын байрада гэхэ гү, али техникүүдэй байшанда, «Кришталья» гэжэ багахан кофейнэдэ, түрүү үзэлтэй интеллигенциин суглардаг пассажда, арадай уншалгын байшангуудта Гурский үргэлжэ ябадаг гэжэ тэрэниие мүрдэдэг тагнуулшан элирүүлһэн байгаа.

Ниитэ ородой политическэ газетэ Россида эльгээхэ хэрэгтэ „Львов... ехэ... үүргэ" дүүргэһэн юм. РСДРП-гэй ЦК-гай хэдэн нюуса байра эндэ амжалтатайгаар хүдэлһэн намтартай.

И. БАЧУН.
Н. КИСИЛЕВСКАЯ,
ТАСС-ай корр.

ТАСС — АПН
саанаһаа

Ф. КАСТРЫН ХАРЮУ БЭШЭГ

КАРАКАС. Түбэй Америкэдэхи хёмороо зүришэлдөөе амгалан ёһоор гуримшуулхые уряалһан «Контадорско бүлэгтэ» ородог Мексикын, Панамын, Колумбиин ба Венесуэлын президентнүүдэй уряада Кубын Компартиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, Гүрэнэй Соведэй болон республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Ф. Кастрын үгэһэн харюу бэшэг хэблэлдэ үгтөө.

Түбэй Америкэдэ хёмороо зүришэлдөөнэй дэбэргэгдэжэ байһаар «Контадорско бүлэгэй» һанаагаа зобожо байһые Куба хубаалдана, энэ районд амгалан тайбан байдал хангаха хэлсээнүүдые туйлахые оролдоно гээд бэшэг доторнь хэлэгдэнэ. Эдэ хёмороо зүришэлдөөнүүдые шиидхэхэ зорилгоор хоёр талын ба тусхай орон нютагуудай хэлсээнүүдые шамдуу эхилхэ шухала гэжэ тоолодог хүнүүдые бидэ дэмжэнэбди гээд Ф. Кастро бэшэнэ.

ООН-ой Генеральна секретарь Х. Перес де Куэльяр болон Латинын Америкын арадуудай эрхэ сүлөөгэй болон бэеэ даанхай байдалай түлөө элитэ ехэ тэмсэлшэ Симон Боливарай 200 жэлэй ойтой дашарамдуулан Каракаста ерээд байһан Латинын Америкын хэдэн гүрэнүүдэй ажал ябуулагшад Кубын залан шууд хараа шугамые һайшаан угтаа.

ОПЕРНО ФЕСТИВАЛЬ

ХЕЛЬСИНКИ. Финляндиин Савонлинна хотодо оперно заншалта фестиваль түгэсөө. Дунда зуун жэлэй Олавилинна хэрэмдэ болоһон концертнүүд болон оперно зүжэгүүдтэ 40 мянганһаа дээшэ хүн орожо хараа.

СССР-эй арадай артист Г. А. Товстоноговой табиһан Дж. Вердиин «Дон Карлос» гэжэ оперо энэ жэлэй фестивалиин эгээл тодотомо үйлэ хэрэг болоо гээд тэрэнэй директор Тимо Мустакаллио нэрлээ. Дүрбэн жэлэй саада тээ энэ оперо түрүүшынхеэ табигдаһан юм гээд Т. Мустакаллио ТАСС-ай корреспондентэй хөөрэлдэхэдөө хэлээ. Тиин тэрэ гэһэнһээ хойшо фестивальнуудта тэрэ хубилшагүй амжалтатайгаар табигдана. Энэ зүжэгтэ наадаһан ССР Союзай Ехэ театрай дуушад Маквала Касрашвили болон Евгений Нестеренкын, тэрэшэлэн Финляндиин оперно дуушад — Мартти Талвела, Матти Салминен, Сеппо Руохонен ба Иорма Хюннинен гэгшэдэй бэлиг шадабариие фестивалиин директор онсо тэмдэглээ.

...ЛСАА ХОЛБОО ХҮГЖӨӨХЫН ТҮЛӨӨ

...альна һуудал байдалай гүрэнэй министр Шри Прасад Будхатхоки мэдүүлээ.

Хоёр ороной хоорондо дипломатическа харилсаа холбоонуудай тогтоогдоһоор 27 жэлэй ойдо зорюулагдаһан олонитын баярай суглаан дээрэ тэрэ үгэ хэлэхэдээ, Непалай экономикын хүгжэлтэдэ СССР-эй оруулһан ехэ хубитые тэмдэглэһэн байна. Советскэ Союзай туһаламжаар баригдаһан промышленна объектнүүд гүрэнэй секторэй томо предприятинууд болонхой, экономикын хүгжэлтын үндэһэ һууринь болодог юм гээд Ш. П. Будхатхоки мэдүүлээ.

Правительствын гэшүүд, Национальна панчаядай депутадууд, олонитын түлөөлэгшэд баярай суглаан дээрэ байгаа.

ПАЛЕСТИН АРАДАЙ ҮНЭН ЗҮБ ХЭРЭГ

БЕЛГРАД. СФРЮ-гэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. Шпиляк ба албанай хэрэгээр Югослави ерээд байһан Палестиные сүлөөлхэ эмхиин гүйсэдкомой Түрүүлэгшэ Я. Арафат хоёрой хоорондо хөөрэлдөөнүүд болобо.

Палестиныя араб арадай хуулита эрхэнүүдые бэелүүлэнгүй, Дүтын Зүүн зүгтэ бата амгалан тайбан байдал тогтоожо болохогүй юм гэжэ хөөрэлдөөнүүдэй үедэ хоёр тала тэмдэглээ.

Югослави палестин арадай үнэн зүб хэрэгые дэмжэдэг, Ливанда Израилиин үүдхэһэн эзэрхэг түримхэй ябуулгые эрид шууд буруушаадаг юм гээд М. Шпиляк мэдүүлбэ. Израилиин эзэрхэг түримхэй ба булимтархы политикада эсэс табиха шухала.

Тель-Авив палестин арад тушаа хардалга мүрдэлгээ үргэлжэлүүлнэ гээд Я. Арафат онсолон тэмдэглээ. Иордан мүрэнэй баруун бэедэ эзэмдэгдэһэн Эль-Халиль хотодо сионистнуудай үүдхэһэн шэнэ гэмтэ ябуулганууд энээн тухай гэршэлнэ. Израиль США хоёр ливан ба палестин арадта харша хэлсээнүүдые хэнэ, Ливаниие, бүхы араб дэлхэйе һалгааха түсэб зохёоно, гээд тэрэ хэлээ. Эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүд израилиин-американ үгэсөө буруу һүргэхэ зэргэтэй.

Империализмда ба сионизмда эсэргүү тэмсэлдээ палестин арад гансааран бэшэ юм, гэжэ ООП-ой хүтэлбэрилэгшэ тэмдэглэбэ. Социалис ба бүлэглэлнүүдтэ ородоггүй гүрэнүүд тэрэниие дэмжэдэг байна.

ХИЛЫН СААНАХИ СОЁЛОЙ ҺОНИНУУД

БЕРЛИН. Потсдамда болоһон «Интерклуб-83» гэжэ уласхоорондын фотовыставкын хүндэлэлэй медальнуудые Москвагай болон Ковровой түлөөлэгшэд абаа. Чехословакиин Турнов хотын түлөөлэгшэд иимэл шанда баһа хүртөө.

15-дахяа эмхидхэгдэһэн энэ жэлэй заншалта харалгада найман ороной фотоклуб хабаадана. Хүдэлмэришэд болон таряашадай ажал хүдэлмэри, залуушуулай байдалые харуулһан 400-һаа дээшэ зураг тэдэнэр выставкэдэ табяа юм. Аха дүү социалис оронуудай ажалшадай ажабайдал тухай олон тоото зурагууд хөөрэнэ.

ЛОНДОН. Эндэ совет кинотой долоон хоног нээгдээ. «Остановился поезд», «Василий и Василиса», «Спасатель,» «Частная жизнь», «Влюблен по собственному желанию», «Васса», «Вокзал для двоих» гэһэн фильмүүдые Англиин нииислэл хотын хүн зон хараха аргатай юм. Англиин кинематографиин институдай эмхидхэһэн энэ фестивальда хабаадахын тула профессор Р. Н. Юренев болон режиссёр Г. А. Панфилов түрүүтэй совет делегаци Лондон ерээ юм.

Институдай директор Антони Смит долоон хоногые нээхэдээ, совет киноискусство Британиин олтирогууд дээрэ дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ энэ долоон хоног туһа нэмэри болохо юм гээд тэмдэглээ. Англиин олонитэ совет фильмүүдые һонирхон харана, юуб гэбэл, эдэ фильмүүд совет хүнүүдэй ажабайдалые һайнаар мэдэжэ абахадань туһална бшуу.

БРЮССЕЛЬ. Залуу совет дуушан, Москвагай гүрэнэй консерваториин студент Владимир Богачёв Бельгидэ ехэ илалта туйлаба. Эндэ үнгэрһэн залуу оперно дуушадай уласхоорондын конкурс дээрэ «Гран При» гэжэ гол шагналда хүртөө юм.

Москвагай консерваториин аспирант Людмила Ивановатай хамта В. Богачёв үшөө нэгэ—эрхим оперно дуэдэй түлөө тусхай шан абаа.

Финляндиин радио болон телевидениин (БРТ) эмхидхэһэн конкурсдо арбан ороной залуу уран бэлигтэн хабаадаа юм.

«АМЕРИКАН РАКЕТЭНҮҮДТЭ ЗАМ ХААХА»

БОНН. «Түрүүшын сохилто хэхэ американ ядерна ракетэнүүдые ФРГ-дэ тодхохо замыень хааха гэһэн уряа доро Баруун Германиин олон хото городуудта октябриин 15-һаа 22 хүрэтэр «ябуулгануудай долоон хоног» үнгэргэгдэхэ юм. «Эб найрамдалай түлөө хүдэлөөнэй» түлөөлэгшэд Бонндо болоһон пресс-конференци дээрэ энээн тухай мэдүүлээ.

Ядерна зэбсэг хэрэгсэлгүй зоно гэжэ өөрыгөө соносхоһон Билефельд хотоһоо эб найрамдалай эстафетэ октябриин 15-да эхилхэ. Баруун Германиин газар дээрэ «першинг-2» ба далита ракетэнүүдые тодхохо тухай НАТО-гай сэрэгэйхидэй харата муухай түсэбүүдые бэелүүлхэһээ арсаха гэжэ Бонной правительствада эстафетэдэ хабаадагшад эрилтэ табиха юм. «Ябуулгануудай долоон хоногой» үедэ эб найрамдалай тала баримталагшад ФРГ-эй сэрэгэй захиргааниие хүреэлхэ юм. Американ ракетэнүүдые тодхолгые буруушааһан тэмдэгтэ олохон предприятинууд дээрэ һануулгын буһалгаанууд үнгэргэгдэхэ.

ТОЛИ

Дэнсаран Доржогутабай

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

ХЭЭРЭ ТАЛАДА

Гандаһан талын
Гантаһан сээжээр тараажа,
Амидаралта уһа
Асарнаб һубагаар хубаажа,

Хабарай наран
Хабатай шаран нгаанал.
Унаярта талам
Ууралтажа һуняанал.

Шэбхэ хаяһан
Шэбэрэй талын буусада
Газарай хүрьһэн
Гахайн тарган уусадал-
«Хүлһэ» лэбшэн

Хүрзэ дором бамбайнал.
Ногоон зүлгөөр
Намилхадажа хабтайнал.

Ургасын улатай
Уран талам дуурана.
Баяр, золтой
Баян байдалай һуури лэ!

Номхон хабар — дангинам,
Нойрһоо һэрин һуняажа,
Ногоон торгон тэрлигэй
Номин хормой һэжэрбэ.

Тангил хабар — дангиным
Татуур малгайнь хонхо гү,
Талагар наранай элшэ доро
Талын жэргэмэл жэнгирбэ.

Дүүжэн үлы — Мэхээртын
Дуушан хүүхэн — Хэжэнгэ,
Атар һайхан хазаартын
Хатар залан һэжэнги.

Дуран соогоо хотоджо
Уран гоёор хатарнаш.
Баран зоноо хүтэлжэ
Наран солоор бадарнаш.

* * *

Ажабайдал — хабарай һүн ехэ үертэл
Аажам холоһоо налинал даа, түншэтэй.
Долгиндонь шэнгэжэ үхэрэй хоёр эбэртэл
Доошолхо бэшэ, үгсэн тэмсэхэ хэрэгтэй!
Гүн ехэ мүрэн — Ажабайдалай
Гүрэлөөтэһэн урасхал даамай нүһэр.
Тохёолдуулжаш магад лэ гай, туйлай,
Гобтой һэргэг болгоожо ябыш, нүхэр!

* * *

Хүүхэнэй сэдьхэл — таабари
Юухэнээш бодоһынь мэдэхэгүйш.
Шадаа һааш — оньһон хаабари
Хадааһаар тэрэни сэлихэгүйш.
Тэрээни дэлиһэм — саада тээнь,
Тэрэнгиин түймэр байгаа лэ,—
Зүрхэнэйм шатама саадтай
Зүүдэн һайхан байгаали!

«АВРОРЫН ДОХЁОГООР ДУУДУУЛҺАН...»

1917 оной орой намар. Австрали түбиин зүүн хубидахи, Номгон далайн эрьедэ оршоһон Брисбен хотын модо хюрөөдэлгын заводой хүлһэншэ хүдэлмэришэн Борис Вениаминович Добровенский ажалһаа орой, тулама эсэнхэй бараагайнгаа байрада ерэбэшье, урда урдынхиһаа согтой дорюунаар:

— Дуня, Россидамнай Октябриин революци одоошье илажа һалаба! Хаан засаг түрэтэеэ хамагдажа хаягдаад, Ульянов-Ленин түрүүтэй хүдэлмэришэн, таряашадай засаг тогтоогдоо юм ха. Мүнөөдэрэй газетэнүүдэй мэдээсэлнүүдые уншалга болоо. Шудхэр абаг! Энэ холын түбидэ үе наһаараа Англиин баяшуулай хүлһэншэ барлаг болохо гүймнай болтогой! Россигаа бусажа, шэнэ засагтаа туһа болохо, революционно ажал ябуулгаяа хаба соогоо үргэлжэлүүлхэ хаһа ерээ гээшэ... Эхэ орондоо бусалга!!! Амаршалнаб шамайгаа! Үү! Энэ, Соведүүдэй ерээдүйн эрхэтэн, Пашаяа нэн түрүүн амаршалха ёһотой гээшэ, — гээд, һуумга наадажа байһан хүбүүгээ үнэндөө түласа үргэн хүхөөжэ энхэрэн таалаба...

...Хэдэн сагай үнгэрһэн хойно түбинүүд хоорондын уһан замаар тамардаг томо пароход Брисбен портын рейдһээ якоряа абажа, хонгёо хүжүүн дохёогооро хүсэтэ винтээ эршэдхэн, Номгон далайн нэлэнхы нюруугаар хойто зүг шэглэн, хараа далда ороо һэн гэхэ. Тэрэнэй доодо каютануудай нэгэндэ Эхэ ороноо бусахаар гараһан Борис Вениаминович Добровенский Евдокия Николаевна нүхэртэеэ, үендөө хүрэһэн Паша хүбүүнэерээ һууда ябаа.

...Дэлхэйн бүмбэрсэгэй табадахи түби гэгдэдэг Австрали ороной Брисбен хотодо Россидахи хаанта засагай харшалалгаһаа зугадажа ошоһон революционер Б. В. Добровенскиин бүлэдэ 1916 оной сентябриин 13-да түрэһэн Павел Борисович Добровенскитэй Зэдын комбинадай захиргаанай байшан соо хөөрэлдэжэ һуунабди.

— Эсэгэмни Украинын урда нютагуудта революционно хүдэлөөнүүдтэ хабаадалсадаг байжа, хаанта засагай этигэмжэдтэ баригдаад, Александровска централда сүлэгдэһэн байгаа. Удаань Эрхүүгэй губерниин Качугска уездын Манзурка һууринда наһаараа байхаар эльгээгдэһэн юм. Тэндэ нютагай батрааг басаган Евдокия Николаевна Рыковатэй гэр бүлэ болоод, политическэ бусад хэдэн сүлэгшэдтэй хамта Австрали гараһан байгаа, — гэжэ Павел Борисович намдууханаар хөөрэнэ.

Россида революциин илаһанай удаа Б. В. Добровенский һөөргөө бусажа, Шэтэ хотодо һууришаад, Забайкалида Совет засаг тогтоолсохо ажал ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан намтартай. Алас Дурнын Республикын правительствада ажалай комиссарай тушаалда ябаһан байна. Тэрэ үеын Байгалай үмэнэхи хизаарта харин түримхэйшүүлэй, семеновско бандидуудай дура зоргоороо эзэмдэн зайгуултажа байхада, Борис Вениаминович хүбшэдэ гаража, партизан отрядуудай «Красный Клич» гэжэ хээрын газетэ гаргадаг һэн. 1919 ондо тэрэ Совет засагай түлөө Благовещенск шадар болоһон байлдаануудта наһа бараа бэлэй.

Паша хүбүүнтэйгээ үлэһэн Евдокия Николаевна Шэтэ хотын захиргаанай газарнуудта ажаллажа байһанаа, 1923 ондо Арадай-революционно армиһаа табигдажа ерэһэн Петр Гаврилович Арлановтай хамтараад, удаадахи жэлынь Дээдэ-Үдэ хото нүүжэ ерэһэн байгаа. Петр Гаврилович Дээдэ-Үдэдэ финансын захиргаануудта удаан саг соо ажаллаа һэн.

Павел Добровенский Улаан-Үдэдэ долоон классай һургуули дүүргэээд, 1931 ондо П. П. Постышевой нэрэмжэтэ ФЗУ-гай һургуулида ороо һэн.

— Мүнөө үедэ Ленинэй үйлсөөр оршодог П. П. Постышевой нэрэмжэтэ Улаан-Үдын Пионернүүдэй ордон соо ФЗУ-гаймнай һургуули байгша һэн. Тэндэ ерээдүйн уран зохёолшо Африкан Бальбуров, Улаан-Үдэ—Москва гэһэн санын аянда хабаадалсаһан, һүүлдэнь Д. Банзаровай нэрэмжэтэ Буряадай багшанарай институдай заочно һуралсалай талаар ректорэй орлогшо болоһон Софья Ананьевна Тыхеева гэгшэд суг хамта һуража гараа агша һэмди. Слесариин мэргэжэлтэй болоод паровоз-вагон заһабарилгын заводой барилга дээрэ хүдэлөө бэлэйб, — гэжэ Павел Борисович хөөрэнэ.

Удаань нүхэр Добровенский һуралсалаа үргэлжэлүүлхээр Эрхүү ошожо, түрүүн горно рабфак дүүргэээд, 1935—1940 онуудта тэндэхи горно-металлургическа институдта һуралсажа, инженер мэргэжэлтэй боломсоороо «Баргузинзолото» комбинадай мэдэлдэ эльгээгдээ һэн. Тэндэ Карафтидтахи захиргаанай Ивановска приискын начальнигаар хүдэлжэ, Ципикан шадар молибденэй хэбтэшэнүүдые шэнжэлһэн байгаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ Совет Армиин зэргэдэ алба хэһэнэйнгээ удаа Павел Добровенский Улаан-Үдэеэ бусажа, түлишын промышленностиин управлениин ахамад инженерээр, начальнигаар ажаллаа һэн. Удаань хуушан мэргэжэлээрээ 1958 он болотор полиметаллнуудай Забайкалиин рудоуправленидэ харюусалгата тушаалнуудта ажаллаба.

— 1958 оной зунай дунда һарада Буряад ороноо бусажа, Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай нормативно-шэнжэлгын станциин начальнигаар томилогдоо һэм, — гэжэ тэрэ үгэеэ үргэлжэлүүлнэ. —Эндэ ажаллаха үедөө комбинадай үйлэдбэриин экономикые гүнзэгыгөөр шудалха аргатай байгааб. Тиигэжэ тэрэ үедэ Закаменск хотодо байһан үдэшын горно техникумдэ экономическа һуралсалай хэшээлнүүдые үгэдэг һэм, — гэнэ.

Павел Борисович Добровенский наһанайнгаа амаралтада гаратараа ССР Союзай Үнгэтэ металлургиин министерствын харьяата Зэдын комбинадта хорин жэлдэ ехэ аша үрэтэйгөөр ажаллаһан байна. Арбан табан жэлэй туршада экономикын талаар комбинадай директорэй орлогшоор гэхэ гү, али ахамад экономистаар ажаллахадаа, экономическа эрдэм мэдэсые үргэнөөр дэлгэрүүлһэн, комбинадай олон тоото эмхи зургаануудай болон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдые экономическа хүдэлмэрилэгшэдые һурган хүмүүжүүлһэн габьяатай.

Закаменск хотын горно техникумэй штатнабэшэ багшааршье ажаллахадаа, мүн тус техникумэй Гүрэнэй экзаменационно комиссиин түрүүлэгшэшье байхадаа нүхэр Добровенский һайн эрдэм мэдэсэтэй, практическа талаараа бэлэдхэлтэй олон экономистнуудые хүмүүжүүлэлсэн гаргаа. Тэдэнэй олонхинь мүнөөшье комбинадта, Закаменск хотын эмхи зургаануудта болон бэшэ тээгүүршье амжалтатайгаар ажаллажа байдаг.

Нүхэр П. Б. Добровенскиин ажалые республикымнай засаг түрэ үндэрөөр сэгнэһэн байна. Тэрэ Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар гурбан удаа шагнагдаһан, «Буряадай АССР-эй габьяата инженер» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм. Гадна тэрэ СССР-эй Үнгэтэ металлургиин министерствын Хүндэлэлэй грамотаар, КПСС-эй Захааминай райкомой, арадай депутадуудай райсоведэй гүйсэдкомой болон комбинадайнгаа дирекциин, парткомой грамотануудаар олон удаа шагнагданхай.

Коммунист П. Б. Добровенский комбинадайнгаа болон түрэл болоһон хотынгоо ниитын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһаар зандаа.

...Набтаршаг бэетэй, аажам гэшхэдэлтэй хүнэй үглөө бүри нэгэл хэмдэ Закаменск хотын Хүдэлмэришэнэй үйлсөөр гараад, Зэдын комбинадай захиргаанай томо байшан руу ошохыень харахат Тэрэтнай жаран зургаан жэлэй саана Россин мэргэжэлтэ революционер Борис Вениаминович Добровенскитэнэй, Австрали түбиин Брисбен хотоһоо «Аврорын» дохёогоор дуудуулжа ерэхэдээ асарһан, хизаар оронаймнай хүгжэлтэдэ хубитаяа нилээд оруулһан Павел хүбүүн мүн гээшэ.

Б. ЖАНЧИПОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: П. Б. Добровенский.

ЮРИЙ РЫТ… ИТАЛЬЯН Ш… ЛАУРЕ…

Италиин болон хариин оронуудай уран зохёолшодой творчество тухай эндэхи һургуулинууд болон лицейнүүдэй һурагшадай һанамжануудай дүнгөөр жэл бүри олгогдодог «Гриндзане Кавур» гэжэ Итали ороной литературна шан чукча уран зохёолшо Юрий Рытхэудэ олгогдобо.

Энэ хадаа гансашье Ю. Рытхэугэй зохёохы ажалда бэшэ, мүн бүхыдөө чукотско национальна уран зохёолдо үгтэһэн үндэр сэгнэлтэ мүн. 1932 ондо ерээдүйн уран зохёолшын хоёр наһатай болоод байхада, чукча хэлэнэй түрүүшын үзэглэл бии болоһон юм гэжэ эндэ дурдалтай.

«Бүхы үетэндөөл адли би моржын арһаар бүреэтэй яранга-отог соо түрөө һэм,— гэжэ Ю. Рытхэу дурдана,— Тиигээд һургуулида орооб. Үглөө бүри һургуули ошоходоо. алхам бүхэмни мянган жэлнүүдээр хэмнэгдэжэ, үндэһэ яһатанайнгаа урда балар сагай байдалһаа социалис шэнэ байдал руу гэшхэжэ ябанам гэжэ һэжэглэдэгшьегүй һэм».

Холын хойто зүг хадаа Совет засагай жэлнүүдтэ хүгжэнги экономикотой, шэнэ һуурин хотонуудтай, заха хизааргүй тундрын намаг налхи, сэбдэг хүйтэн хүрьһэн дээгүүр татаатай дардам шоссе харгынуудтай хизаар болонхой. Аяншалганууд болон һанал бодолнуудһаа һабагшатай «Шэдитэ хадын хормойдо» гэһэн ном соогоо Юрий Рытхэу өөрынгөө ажабайдалһаа

АПН

МҮНХЭ ДУРАСХААЛАЙ БЭШЭГҮҮД

Фронтһоо ерэһэн бэшэг... Тэдэ хатуу шэрүүн жэлнүүдэй үедэ эжынэр, эгэшэ, дүүнэр, нүхэд, басагаднай тэрэниие яатараа хүлеэдэг һааб даа?! Байлдаанда орохынгоо урда тээхэнэ тон яаража, һарюу мурюу үзэгүүдые. түргэн холбожо бэшэһэн, үгышье һаа, заримдаа «амиды мэндэлби даа» гэһэн бэшэгүүд ганса нэгэн хүниие, хэнэйшьеб даа бүлые онсо ехээр баярлуулдаг байгаа бэшэ, харин бүхы тосхон һууринай хүн зоной гарһаа гарта дамжуулагдан уншагдадаг байгаа бшуу. Полевой почтын тэмдэгтэй, гурбалжан бэшэгхэнүүд хайрсаг соо гү, үгышье һаа томо гэгшын комодой һугалга дотор нангинаар хадагалагдадаг бэлэйл. Тэдэниие абажа байһан хүнүүд жаргалтай байгаа һэн ха даа. Харин тиихэдэ дниилэнхи олондонь ерэһэн бэшэгүүд үсөөн һэн. Сагаан саарһан дээрэ бэшэгдэһэн туулган хатуу үгэнүүдэй ерэһэн гурбалжан бэшэ, «танай хүбүүн... аха... үбгэн... баатарлигаар наһа бараба...» гэһэн тэбхэр конверттэй бэшэгһээ хүн бүхэн зэбүүрхэдэг, айдаг байгаа.

Дайнай дүүрэхэ багта, үбэлэй ута һүниин үедэ комод сооһоо оройлтотой бэшэгүүдэй дундаһаа эхынгээ таргаад лэ харадаг саарһые элёор һанадаг хүм. Тэрэ 1944 ондо дайнда унаһан эсэгэ тухаймни мэдээсэл байһан юм. Тэрэ тэбхэр бэшэг абахаһаа урда эхэмнай эсэгынгээ бусажа ерэхэ байһанда этигэдэг һэн. Харин тэрээхэн нэгэ саарһан бүхы этигэл найдалыень, ажабайдалыень хухалжархиһандал болоо. Тиигэбэшье гурбан хүбүүд, нэгэ басаганайнгаа түлөө эхэмнай бүхы юумые дабан хатуужаа бэлэй.

Тэрэ оной үбэл эжымнай районой түб хэрэгээр ошоод бусажа ябаа. Эгээл ехэ хүбүүниинь тархи нюсэгэн юумэ урдаһаань һахай һалаг гүйжэ ерэбэ. Нэгэ юумэ гэртэмнай баһал болсобол даа гэжэ һанаһан эжымнай түбэнгинь бажуулгаһандал уйтаржа, зүрхэниинь түргэнөөр лугшаа. Харин хүбүүниинь эпеэжэшье, бархиржашье тулажа ерэхэлээрээ, «Эжы, эсэгэһээмнай бэшэг ерээл...» гэжэ хэлээд, шарга дээрэ бүглэрэн унашоо һэн...

Би ябаган сэрэгшэдэй командир байһан Вл. Н. Словохотовой бэшэгүүдтэй танилсаад байхадаа, үргэн олон уншагшадта тэдээн тухайнь хөөрэхэ дурам хүрөө һэн. Тэрэнэй бэшэгүүдэй түрэлхидтөө зорюулагданхайшье һаань, Эхэ орондоо дуратайнь, Илалтын заатагүй ерэхэ байһанда этигэдэг этигэлынь бэшэг бүхэн доторнь элитэл. Владимир Николаевич илалтын түгэс үдэр хүрэтэрөө амиды мэндэ ябажа шадаагүй юм. Тиигэбэшье Эсэгэ ороноо хамгаалхаяа бодоһон хэдэн мянган солдадай зэргэдэ илалтые дүтэлүүлэлсэһэн байна ха юм.

Тэрэ 1914 ондо Оренбург хотодо түрөө һэн. Киевэй университет дүүргэһэн эсэгэтэй, драмын һургуули түгэсхэһэн эхитэй һэн. Словохотовтоной бүлэ 1919 ондо Баргажан нүүжэ ерэһэн намтартай. Володя—тэдэнэй эгээл ехэ үхибүүниинь байгаа. Һүүлээрнь юһэн дүүнэр түрэһэн. Энэ ехэ гэр бүлын эсэгэ 1933 ондо наһа бараһан юм. 1935 ондо Владимир дунда һургуулиин багшанарай курса дүүргэээд, түрүүн Баргажанай, удаань Горячинскын дунда һургуулинуудта ород хэлэ ба литература, физкультура ба рисовани зааһан байна. Тэрээнтэй хамта Словохотовтоной ехэ бүлэ ябалсадаг байгаа.

Горячинскын наһажаал хүнүүд Владимир Николаевичые һайн һанадаг. Тэрэ өөрынгөө мэргэжэлдэ айхабтар ехэ дуратайһаа гадна, һургуулидаа хүгжэмэй оркестр хүтэлбэрилдэг, шүлэгүүдые ехээр уншадаг, спортдо, театрта дуратай байһан гэлсэдэг.

1941 оной октябрь һарада тэрэ армида татагдажа, полкын һургуулида ороһон байна. Жэл үнгэрһэн хойно фронт мордожо, байлдаанда хабаадаа. Дайшалхы габьяагайнгаа түлөө Улаан Одоной орденоор шагнагдаһан.

Владимир Николаевичай дайшалхы бэшэгүүдые мүнөө Баргажанда ажаһуудаг Юрий гэжэ дүү хүбүүниинь наринаар хадагалжа ябадаг юм. Тэдэ бэшэгүүдэйнь буулгабари Горячинскын һургуулиин Алдар солын музейдэ байдаг.

В. Н. Словохотовой бэшэгүүдэй нэгые толилходоо, Буряад оронойнгоо баатар хүбүүдэй намтараар һонирходог бидэндэ һургаал, дурасхаал болохо оэзэ гэжэ этигэнэбди. Дайнай түлэг сооһоо 1943 оной майн 30-да бэшэһэн бэшэгыень уншая.

«Һайн һайхан эжымни, дүүнэрни бүгэдэ, сайн байна! Бэшэг таанадһаа абаагүй зандааб. Хоорондомнай даншье ехэ зай ха юм даа, гэжэ бэеэ һамааруулнаб. Бэшэгүүд ерэжэл яоаһан байха. Өөр тухайгаа үлүүсэ һонирхуулха юумэ үгыб даа. Амиды мэндээ. Бага сага тулалданаб. Сэрэгэй байдалда дадаа гээшэ хаб. Хэдэн мянган һомоной эшхэрээн, буунуудай нээрээн соо хүл дорошни газар доһолжо байха юм. Элдэб байдал тохёолдоо юм бээз. Яагаашье һаа, илаха сагнай ойртожо байна. Би тэрээндэ этигэнэб... Дүүнэрни хаана гээшэб? Тэдэндээл һанаамни зобоно. Эжы, ямар нэгэн аягүй ушарай тохёолдобол, бэеэ шангаар бари. Энээхэн хоёр жэл соо совет арад юу хээ үзэбэ гээшэ. Зарим нэгэ хубинь манайшье бүлые дайража магад. Эжы, дайнда унаха гээшэ аймшагтай юумэн гэжэ бу һана. Тиимэ бэшэ. Энээгээр дүүргэбэб. Бухы түрэлхид ба нютагаархиндам мэндые хүргөөрэйгты. Түргэ түргэн бэшэг бэшэгты. Гуйнаб.

Владимир».

1943 оной июль һарада Владимирай Юрий дүүдээ бэшэһэн бэшэгһээ хэдэн мүр: **«...Үсэгэлдэр үглөөгүүр болоһон немецүүдэй доотолго сохибобди. Би өөрөө минэнүүдые шэдээб, пулемедоор буудааб. Пулеметчигнан алуулаа. Мүнөөдэр траншей нүхэн тээшэ мүлхижэ ябаһан немец автоматчигуудай бүлэгые гранатаар шэдэжэ хосорообобди. Ахашни наншалдажа шадахал байнаб. Энэ һүни болохо тулалдаан тухай хожом бэшэхэб. Командованимнай намайе шагналда зууршалаа ха... Хэрбээ үхэлэй ерэхэ болоо һаань, айхагүйб. Ёһотой сэрэгшэ шэнгеэр улаан нюураараа угтахаб. Энээгээр түгэсэбэб. Илалтын һүүлээр уулзахадаа, һайса тэоэрилдэхэбди.**

**Бэшэг бэшэ. Тааланаб.
Владимир».**

Владимир гэһэн гар табилгатай һүүлшын бэшэг фронтһоо 1943 оной августын 17-до эльгээгдэһэн байна. Тэрээн дотороо ахань дүүдээ һургаал заабари үгэнэ. Тиигэхэ зуураа, **«өөрынгөө амжалта тухай бэшэхэшьегүйб даа. Орёл, Брянск шадарай тулалдаануудые бу алдаарай. Июлиин 25-да Улаан Одоной орденоор шагнагдааб. Дайсаниие һайн гүбинэбди даа...»** Энэл бэшэгэйнгээ конверт дээрэ тэрэ ингэжэ бэшэһэн байдаг: **«Бэшэгни ябаашьегүй, харин бинь урид ябахам. Нам тухай гэртэхиндээ бү бэшэ. Дүүмни, баяртай. Владимир».** Эдэ мүрнүүд В. Н. Словохотовой һүүлшын үгэнүүд бэлэй.

Тэрэ илалтада яахын аргагүй этигэдэг байгаа. Энэнь бүхы бэшэгүүдһээнь эли байна. Теэд тэрэ гэрэлтэ һайхан хабарай илалтын үдэр хүрэтэр ябажа шадаагүй, Дмитрий, Александр, Юрий гэжэ дүүнэртэеэ зэргэ дайнһаа бусажа ерээгүй. Теэд тэрэ бидэнэй дунда мартагдаагүй, мартагдахашьегүй. Дэлхэй дээрэ эгээл үнэтэй юумэн—ами наһаяа Эхэ оронойнгоо түлөө үгэһэн солдат тухай дурасхаал хэтын хэтэдэ мүнхэл.

Н. УГРЮМОВ,
журналист.
Прибайкалиин район.

Ш-Н. ЦЫДЕНЖАПОВ

БОГОНИХОН ШОГ ҮГҮҮЛЭЛНҮҮД

БЭЕНЬ ЮУНДЭ ЗОХОЛООБ!

Долгормаа басаган колхозой хониной нооһо хайшалалсадаг байба.

Нэгэтэ Бимбасу хээтэй Долгормаагай нэгэ хэдыхэншье һаань килограмм нооһо оложо үгэхыень нэтэрүүгээр гүйгаад һэлабагүй. Тэрэнэй жээмпэр оёходонь, ехэ бэшэ нооһон дуталдаһан байгаа ха.

Долгормаа Бимбасуу хээтэйнгээ гүйлта дүүргэхээ арсаха аргагүй байба. Тиимэһээ тэрэ хони хайшалха үедөө, хүнэй хараагүйдэ, хубсаһанайнгаа забһарта хэдэн адха нооһо хабшуулба.

Удангүй үдын завһарлалы болоод, колхозой түрүүлэгшэ Пирдаан нооһо хайшалагшадые бишыхан гэр соо суглуулжа, суглаа хэхэ гэжэ шиидэбэ.

Суглаанда һууһан Долгормаа шад улаан болошоод, иишэ тиишээ гоёгоножо, хүндэ харагдахагүй гэжэ оролдон, һэмээхэнээр эндэ тэндээ маажажа, шэмхэжэ һууба.

Суглаанай түлэг дунда газаашаа гараха гэхэдээ, бишыхан гэр соо зоной шэгээтэй байһанһаа Долгормаа тэндэһээ бэлээр мултарха аргагүйдэбэ. Тиимэһээ тэрэ һууха бүреэ улам ехээр тэршэлэн, бэеэ түргэ түргэн һабардадаг, эльбэдэг, хажуудаа һууһан хүнүүдээ шүргөөдэг болобо. «Хамаг хубсаһаа тайлаад хаяжархиһайб. Тиигээд голой хүйтэн уһанда шунгаад ябадагһайб»,— гэһэншье бодолнууд тэрэнэй сэдьхэлдэнь түрэнэ.

— Долгормаа, һогтуу гүш? Юундэ байра дээрээ иитэрээ хүдэлнэ, үндэгэшэнэбши? Хадаһан дээрэ һууналтайш? Али суглаашадай урда үгэ хэлэхээ һанаа гүш?—гэжэ хажуудань һууһан хүн тэрэниие хэлээд, дайраад абаба.

Долгормаа хулгайлһан нооһонойнгоо досооһоо шалзануудай гаража, бэеынь хазажа эхилхэ тухай түрүүн ой ухаандаашье оруулаагүй бэлэй. Тиимэһээ мүнөө тэсэхын аргагүйгөөр бэеынгээ зохолходо, нооһо хулууһанаа ехэл шэнална.

— Хожом нэгэшье шэмхэ юумэ хулууxaяa болёоб... Харата муухай Бимбасу Түргэн лэ суглаан дүүрэһэй, —гэжэ Долгормаа досоогоо шэбшэжэ һууба.

ХУДАЛШАН ҮГЭ ДЭЭРЭЭ БАРИГДАДАГ

Бадмын Базар худалша гэжэ нютаг нуга соогоо суутай юм.

Улаан хэлэн байнал гэжэ худалаар хэлэхэ буруу ааб даа. Теэд яахабши? Һураһан юумэн һураар татагдахагүйл. Тэрэ элдэб үнгөөр дуугарха аргагүй дуратай дээрэһээ бэеэ барижа шадангүй, ходол һарюу буруугаар шалидаг, шашадаг бэлэй.

Үсэгэлдэр Базар Дондок үбгэнэй түлеэ углөөнэй арбан сагта хахалжа үгэхэ гэһэн аад, арай шамай гэжэ аяар үдэшэ болоһон хойно ерэбэ.

— Ши үгэдөө хүрэхэгүй ямар амитан гээшэбши?—гэжэ Дондок Базарһаа ууртайгаар асууба.

—Манай үнеэн түрөө. Сүлөөгүй байгааб. Тиигээдшье һамгамни халуураад, хажуудань бүхэли үдэрөөрөө һахижа һуугааб. Өөрымни тархи үбдөөд һалаагүй. Энээнһээ боложо ото хэбтээб. Тиигээд һүүлдэнь һахалаа хюһуулааб, —гэжэ Базар дээрэ дээрэһээнь худалаар хэлэжэрхибэ.

Тиихэдэнь Дондок үбгэн Базарай хирбээ һахалһаа бариад, шанга-шангаар татажархиба.

— Энэ яанабта? Юундэ хүнэй һахалда шагтагалдаабта? — гэжэ Базар хонгёо нарихан хоолойгоо утаар татан дуугарба.

— Зүб... Энэ шинии һахал бэшэ... Хүнэй... Ши өөрынхиеэ хюһуулааб гэнэ ха юмши, — гэжэ Дондок үбгэн Базарые үгэ дээрэнь бариад, саг соогоо зэмэлхэ арга олоо һэн.

Бэшэ юуншье гэхэеэ ойлгожо ядаһан Базар, шадага улаан болошоод, аниргүй һуугаа бэлэй.

«ҺОГТУУ» ТАХЯАНУУД

Доржоодойндо айлшад сугларжа. гэрэй эзэн абдар сооһоо шэлтэй архинуудые, мүнгэн хундагануудые гаргаба. Тиигээд тэрэ айлшадаа хүндэлжэ эхилээ һэн.

Нэгэ хэды соо уужа байтараа, айлшадайнь нэгэн ойлгомторгүй хундагатай архияа стол дээгүүр адхажархиба. Тиихэдэнь гэрэй эзэн эхэнэр адхарһан архиие, стол дээгүүр хэбтэһэн хилээмэнэй бутархайе, эдеэ хоолой элдэб үлэгдэлые бултыень аршажа суглуулаад сэзниг соохи тахяанудай эдюуртэ абаашажа хаяжархиба. Тахяанудшье үрдилдэн, тэрээнһээнь эдижэ эхилбэ.

Уданшьегүй тахяанууд аргагүй ехээр шаг шууяа татаба. Тэдэнэй гэрынь унахань гэшэ гү гэхээр абяа гараба. Улаан залаатай томо петух бэшэ тахяанудаа эрьоулжэ, үлүү дошхоноор агшалба.

Айлшадһаа байтагай гэрэй эзэд ехэл гайхалдаба.

— Ятараа шууялдаа юм? Газаа үлдэжэ гаргажархихам, — гэбэ Доржоодой.

— Хүлдэжэ үхэхэл. Газаа хүйтэн болоол, — гэжэ һамганиинь тэрэниие хорибо.

Тахяанууд бишыхашье аалидаха хэбэргүй, улам ехээр гааралдаба.

— Нэгэ хэды хешхаралдаад, хоолойнгоо һөөлдэхэдэ, болино аабза, — гэлдээд, Доржоодойтон айлшадтаяа суттаа унтахаяа хэбтэбэд.

Гэбэшье тахяанууд элдэб үнгын хоолойгоор — бүдүүнээр, нарикаар, утаар, хонгёогоор «хү-хэ-рез-хү» гэжэ байгаад бүхэли һүниндөө хуугайлалдажа зоной нойр таһалаа һэн.

— Ши адхарһан архи эдеэнэй үлэгдэлтэй сугтань худхажа аршаад, тахяанудай эдюур соо хаяжа үгөөш. Тиихэдэшни тахяанууд тэрэниие эдижэ һоттоо, — гэжэ Доржоодой һамгаяа зэмэлбэ.

Һоттохо гээшэ һайн хэрэг бэшэл.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи, хоёрдохи хуудаһануудта. «Революционно ябуулгын парти» — КПСС-эй ЦК-гай секретарь нүхэр М. В. Зимянинай элидхэл.

Гурбадахи хуудаһанда. «Амиды хүнтэй амиды мэтээр хөөрэлдэн» — Николай Дамдиновай статья. «Маяковскиин замай тэмдэглэлэй дэбтэрнүүд» — Николай Дамдиновай шэнэ шүлэгүүд. «Ажаһууха, хэзээдэшье мартахагүй» — И. Ярневскиин статья. «Түби дэлхэй дээрэ юун болоноб» — ТАСС-ай корреспондентнүүдэй хилын саанаһаа эльгээһэн товчо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Субботын галханай» мате-

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2.54—54, зам. редактора—2-68.08, зам редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни— 2.8105 пропаганды 2.56.23 промышленности и строительст. ва—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58 культуры и школ—2-60-21. 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61 выпускающие—2-35-95, отдел объявлений —2-65-54.

Республиканская типография … ственного комитета Бурятской А… делам издательств полиграфии … ной торговли. г. Улан-Удэ, ул. Л… Н-04588. Заказ № 174. Индек…